XXXVI ANUL XXXVI

NR. 11—12 NOEMVRIE—DECEMVRIE 1946

REVISTA TEOLOGICĂ

REDACȚIA ADMINISTRAȚIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ ÎNTEMEIAT ÎN 1907

APARE LUNAR

SUB PATRONAJUL I. P. SF. MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:

ACADEMIA TEOLOGICA „ANDREIANĂ", SIBIU, STR. MITROPOLIEI 24—28

ABONAMENTUL PE UN AN: 24.000 Lei

Pentru studenţii în Teologie: 15.000 Lei

Inscrisă în Registrul special al Tribunalului Sibiu sub nr. 1-1938
Autorizaţia Cenzurii Militare a Presei nr. 2417—1944

ÎN ACEST NUMĂR:

Ordinea articolelor e determinată numai de consideraţiuni tehnice

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE

ANUL XXXVI NOEMVRIE-DECEMVRIE 1946 Nr. 11—12

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

DIRECTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

PROGRAMUL VIFLEEMIT

de

Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU

Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Iarăşi răsună în urechile omenirii, atâta vreme asurzite de arămurile neînduplecatului zeu al răsboiului, cântecul pur al îngerilor coborîţi de strajă în preajma leagănului din Vifleem: „*Mărire* întru cei de sus lui Dumnezeu; pe pământ *pace*, între oameni *bunăvoire*" (Luca 2, 14).

Ecourile acestui cânt mai presus de fire, hrănesc cu nădejdi nebiruite, de aproape douămii de ani, dorul de isbăvire al întregei firi, care continuă să suspine după plinirea desăvârşită a *programului* aşternut pe portativele sale heruvimice. Imnurile de preamărire a lui Dumnezeu au umplut adeseori cerul atâtor generaţii, dar armoniile lor sfâşietoare au fost întretăiate nu odată de blesteme şi hulire înspăimântătoare. Pacea, mai mult pauză între două răsboaie istovitoare decât stare de durată eternă, cum o vrea şi Dumnezeu şi seminţiile pământului; iar bunăvoirea, artificiu care nu are la temelie iubirea şi respectul deaproapelui, mască pusă să ascundă planurile viclene cu cari omul prefăcut în fur surpă în taină pe semenul său.

Nenorocirile pe cari omenirea şi le pregăteşte periodic sunt urmate statornic de perioade de cuminţire. E nevoie de răgaz ca să înlături ruinile, să se curme vaierele, să se însenineze cugetele cernite de durere şi, peste tot, ca

iarăşi să învie viaţa acolo unde prăpădul şi moartea şi-au strigat suveran, poate ani dearândul, poruncile lor tari şi întunecate.

Amestecat în pulberea rămăşiţelor tihnei sale pierdute, omul consimte acum să se mai gândească şi la sufletul său, şi nu ezită să-şi făgăduiască sus şi tare, în accente de jurământ, că se va feri să mai repete costisitoarele greşeli de altădată, plătite atât de scump de cei tari şi de cei slabi, de săraci şi de bogaţi, de tineri şi de bătrâni, de cei vinovaţi şi de cei neprihăniţi.

Conştiinţa neputinţei de ajutorare a omului numai prin om astăzi umple lăcaşurile de închinare cu rugători de toate stările şi cântecele de preamărire a cerului milostivirilor se înalţă de sârg, biruind larma unei vieţi care geme sub povara regăsirii făgaşului pierdut. Iar statornicirea păcii constitue preocuparea de căpetenie a tuturor popoarelor şi a fiecărui ins.

Programul vifleemit pare aproape împlinit. Efortul colectiv ce se depune în acest scop e urias şi sincer. El trebue să isbutească.

Şi va isbuti cu adevărat dacă bunăvoirea va pune stăpânire pe tot cugetul omenesc.

Necazul şi strâmtorările cari nu mai trebue să se repete niciodată, ne împing să ne rugăm şi să luptăm *„pentru întrunirea tuturor"*, în ţară şi peste hotare, în lăuntricul nostru şi în lumea întreagă.

ROLUL ISTORIEI ÎN VIAȚA OMENIRII

de

Dr. MILAN ȘESAN

Profesor la Facultatea de Teologie, Suceava

I

Punerea problemei despre rolul istoriei în viața omenirii stă în legătură cu părerile unora, că în vremuri revoluționare, când se zidesc baze noi, trecutul trebue șters cu buretele și trebue inaugurată o viață cu totul nouă, fără vreo atingere cu cea precedentă.

Până a răspunde la justețea acestei afirmații, trebue subliniat faptul că s'au ivit deja numeroși cercetători cari să considere istoria ca ceva perimat și chiar periculos. Să indicăm câteva nume din cele mai principale. Așa deja Pyrhon († 275 î. H.) se îndoiește despre eficacitatea cunoașterii istorice; dar primul care atacă istoria pe baza unui prestigiu personal respectabil este Voltaire († 1778), care se îndoiește de veracitatea izvoarelor folosite în cercetare. Apoi J. J. Rousseau († 1778) acuză istoria de atitudini subiective, cari influințează societatea, provoacă intoleranțe și șovinism, indușmănind popoarele între ele și reînviind un trecut, care apare fantomatic, sugrumă orientarea realistă și liberă în raporturile dintre popoare; de aceeași părere sunt și G. E. Lessing († 1781), curentul științist modern, Menendezy Pelayo († 1912), Benedetto Croce; Friedr. Nietzsche († 1900) nu are încredere în istorie, pentru că ar ucide personalitatea și ar distruge atmosfera faptelor de odinioară; futuristul Marinetti cere înlăturarea istoriei din studiu, pentru că ar fi o povară care istovește din sâmbure orice afirmare a vieții; Th. Lessing afirmă că istoria nu are sens; iar H. Massis neagă istoriei calitatea de știință, pe motiv că nu cuprinde decât fapte individuale și contingente și că metoda ei nu este

proprie, ci se razimă pe metodele altor discipline științifice. De aceea alte creații intelectuale, ca poezia, ar fi preferabile istoriei.

II

In aceste afirmații, atât de negativiste, rezidă însă și mult adevăr. Aceasta nu pentru faptul, că istoria ca știință ar avea defecte metodice, lucrul e bine stabilit, ci pentru că cei cari au folosit istoria, au deformat expunerea ei, adică nu au relevat realitățile ei firești, ci au crezut să imprime istoriei punctele lor de vedere personale. Cu un cuvânt, istoria apare defectă în primul rând atunci și pentru aceia, cari nu înțeleg rostul acestei științe a trecutului, sau cari subliniază numai defectele inerente sau regretabile, uitând de principiul că istoria nu se teme de realități și de adevăr, ci doar unii oameni, cercetători ai istoriei, pentru scopuri imediate.

Așa deja Isocrate († 338 î. H.) introduce retorismul în istorie spre a influința pe cetitori și a servi anumite interese politice; el susține că faptele istorice se pot expune și cu aproximație și chiar se pot inventa amănuntele, dacă aceasta o cere utilitatea educativă istorică. Pentru că pe baza acestui principiu s'au scris unele opere istorice, de aceea despre autorii acestora critica se rostește precis, că sunt „spendidi emendatores veritatis", iar Asclepiades (pe la 300 î. H.) împarte istoria în adevărată și imaginară. Precum apoi Eunapius († 404 d. H.) utilizează în istoria sa a imperiului roman unele afirmații imaginare, tot așa în istoriografia creștină încep să apară creații neautentice sau deformate, ca tradiții și legende, pe lângă opere chiar false, ca de pildă Donațiunea lui Constantin și Decretaliile lui Pseudoisidor din sec. IX. Lipsa de scrupulositate și sinceritate, omagierea, naivitatea și încrederea necritică au fost cauzele altor deformări introduse în istorie, cărora li se adaogă apoi polemica și rivalitatea confesională, care avea să justifice istoric dreptatea unora sau altora. In timpul nou Machiavelli († 1527) revine la creația isocratică, iar Kant († 1804) punând teza „lucrului în sine" necunoscibil, ușurează de o parte părerea că nu se poate pătrunde în

esenţa nici a faptelor istorice, lucrul subliniat mai apoi de positivişti, iar de altă parte, afirmând că a „cunoaşte este a fabrica", îndrumează istoria şi pe panta creaţiilor literare în istorie, cari în timpul romantismului şi a trezirii naţionalismului îngust, promovează în istorie creaţii isocratice şi numeroase plastografii, cari aveau să servească interesele imediate ale naţiunilor. In această direcţie s'a păcătuit mult de către unii, de a se fi publicat în aşa zise ediţii critice opere emendate de publicatori, fie în diirecţie naţională fie confesională, stâlcindu-se astfel insaşi informaţia originală. Intoleranţa şi unilateralitatea, cari tr buiau să păstreze infailibilitatea papală, erau păzite de dublat cenzură a lui „nihil obstat" şi „imprimatur". Aceste multiple momente au condiţionat şi o criză în istorism, orientată încă de naturalismul unilateral şi rigid. S'a ajuns chiar până la extrema unor nepotriviri intre fapta istorică în sine şi expunerea ei ştiinţifică. Mult a contribuit disproporţia in considerarea istoriei ca o ştiinţă a spiritului, care crează faţă de real, ca şi de altă parte prin observarea prea excesivă a realului în dauna spiritului.

III

Istoria a fost concepută de marii iniţiatori ca ştiinţă ocrotită de muza Clio, care foloseşte anumite metode de cercetare pentru aflarea adevărului. O afirmă Herodot († 426 î. H.) şi Tucidide († 395 î. H.). Observarea strictă a materialului informativ o cere Aristotel († 322 î. H.), Polybiu († 128 î. H.), păgânul Lucian († 200 d. H.) şi Dio-Cassius († 230), cari rămân ca tipuri pentru istoriografia ulterioară atât bizantină, precum şi apuseană. Abia George Acropolites († după 1262) anunţă, ca primul, principiul ştiinţific obiectiv, că istoria trebue scrisă de dragul istoriei. In Apus mari iniţiatori în ramura ştiinţei istorice sunt W. Occam († 1347), Laurenţiu Valla († 1457), Nicolai Cusanul († 1464), care scrie „De docta ignorantia", „Apologia doctae ignorantiae", şi „Idiota de sapientiae", iar Erasm din Rotterdam († 1536) publică opera „Laus stultitiae". Este răspunsul umanismului faţă de naivităţile medievale. In noul spirit, care vrea să fie mai critic şi obiectiv scriu: Seb.

Frank († 1542), Jean Bodin († 1596) autorul primei metodici științifice a istoriei; în sec. XVII-lea se pun bazele școlii istorice pragmatice, bazate pe izvoare în scop instructiv, cu marii publicatori de izvoare și inauguratori de științe auxiliare, între cari excelează J. Bolland († 1665), G. Beveregius (1675), Du Cange († 1688), J. Mabillon († 1707), Chr. Cellarius († 1707), apoi J. de Clerc cu lucrarea „Ars critica", 1712, Senglet du Fresnoy, G. Bapt. Viio († 1744), H. Giffet († 1750), A. Muratori († 1750), I. D. Mansi († 1769), E. Assemani († 1782); Joh. Lorenz Mosheim († 1755) introduce principiile istorice noi în știința istoriei bisericești. Hegel († 1831) contruește cea mai impresionantă filosofie a istoriei, care va înrâuri mult pe urmași, idealiști (romantici) și realiști (materialiști). In sec. XIX-lea se inaugurează școala istorică genetică, prin care se pune accent pe evoluția societății omenești și a singuritelor fapte istorice în succesiunea lor existențială, adică se are în vedere cauzalitatea fenomenelor istorice; e meritul unor teoreticieni, al unor editori de izvoare de mari proporții și istorici: Aug. Wolf († 1824), L. Wachler († 1840), W. Wachsmuth (1840), G. Görres († 1848), Herbart († 1841), A. von Humboldt († 1859), Schlegel († 1829), Gervinus G. († 1850), Ch. Fr. Dannon († 1849), Jaffé († 1870), De Smedt († 1875), card. J. B. Pitra, J. P. Migne († 1875) și mulți alții. Pentru regenerarea științei istorice din criza istorismului și pentru a se reoglindi fidel viața istorică, punându-se la contribuție întreg realul spiritual omenesc și metodica deplină, se pun bazele școlii istorice genetice moderne, reprezintată prin numeroși teoreticieni și istorici: E. Bernheim, Ch. V. Seignobos, Ch. Langlois, Ben. Croce, W. Dilthey, W. Windelband, G. Simmel, A. D. Xenopol, E. Troeltsch, K. Lamprecht, E. Lavisse, H. Pirenne, H. Rickert, N. Iorga și alții. Istoria este justificată în rând cu celelalte științe omenești ca perfect îndreptățită și cu metodică adecvată.

IV

Un aport important în geneza științei istorice moderne îl prezintă și materialismul dialectic, inaugurat de Karl Marx († 1883) și împărtășit de Fr. Lasalle († 1864), L.

Feuerbach († 1872), Bakunin († 1876), Ch. Darwin († 1882), Moleschott († 1893), K. Vogt († 1895), Fr. Engels († 1895), T. Huxley († 1895), L. Büchner († 1899), Plechanov († 1918), Th. Haeckel († 1919), Kropotkin († 1921), A. Loria, A. Labriola, Pavlov T. Stratt, Veinstein A. şi între marii ideologi comunişti Lenin († 1924) şi I. Stalin.

Pornind dela principiul că materia condiţionează întreaga existenţă, este alfa şi omega vieţii, istoria se înfăţişează a fi ştiinţă legată de procesul de creaţie, evoluţia materiei. Şi pe când unii credeau că acest materialism revoluţionar va desfiinţa istoria ştiinţifică, realitatea a arătat că dimpotrivă el crează şcoala materialismului istoric, răzimat pe dialectica istorică a lui Hegel şi elementul economic-social din viaţa omului. Potrivit principiilor ei, materia este generatoare a spiritului omenesc, care determină viaţa socială, politică şi intelectuală.

Poziţia acestei şcoli istorice s'a întărit, după înlăturarea principiilor şcolii totalitare istorice, promovate în Italia lui B. Mussolini şi Germania lui Adolf Hitler, cari puneau accent excesiv pe dialectica lui Hegel, împreunată cu supraomul lui Nietzsche şi rasismul lui Gobineau şi H. St. Chamberlain.

Aportul materialismului istoric se observă în colaborarea lui la stabilirea folosului ştiinţei istorice. Deci materialismul dialectic are nevoie de istorie şi prin urmare o respectă.

V

Când a fost inaugurată istoria, Herodot şi Tucidide i-au dat ca scop: utilul, ca să nu se uite faptele trecutului şi să servească urmaşilor drept pildă; scopul este etic, dar şi estetic, spre a dovedi superioritatea lumii spirituale asupra celei materiale. Aspectul pragmatic al istoriei este să fie instructivă. De aceea sofiştii considerau istoria numai ca instrument de educaţie superioară. Pentru că în istoria de atunci se înregistrau mai ales aspectele politice, cu urmarea în inevitabilul răsboiu, Xenofon († 355 î. H.) consideră istoria ca un manifest politic, necesar bărbaţilor politici. Pentru Tacit († 119 d. H.) istoria este „magistra

vitae", iar pentru iudeul Josefus Flavius († 96) „ancilla theologiae". Folosul pur științific al istoriei îl subliniază bizantinul G. Akropolites († după 1262), dar la urmași istoriografia revine la scopurile inițiale practice. In Apus, problema se pune mai insistent, pentru a însemna revenirea firească la natură, de care o ținuse departe spiritul scolastic medieval. Această revenire însemnă totodată și considerarea tuturor factorilor componenți ai istoriei, până atunci ignorați, iar ca purtători ai faptelor istorice fiind priviți numai suveranii. Thomas Morus († 1535) pune problema contribuției populare în existența statelor; Martin Luther († 1546) lansează poporul în desfășurarea vieții religioase, inaugurând mișcarea protestantă de mari proporții; J. Möser († 1794) pleacă dela concepția masei populare spre a afirma că țăranul este generatorul faptelor istorice, lucru care îl face pe J. J. Rousseau să afirme că numai poporul prin voința lui este agentul exclusiv al istoriei, iar Hegel subliniază rolul popoarelor alese și cu misiune mondială în istorie. Revoluția americană din 1783 și revoluția franceză din 1789, și cele cari au urmat, au pus poporul în mișcare și au trezit interesul pentru viața socială a omenirii, trăită în anonimat de către masa poporului muncitor. Pe lângă caracterul teocratic, etatist și cultural al istoriei, mult subliniat de istorici, după constatările lui Fr. Bacon de Verulam († 1626), că există numai patru feluri de istorie: naturală, burgheză, religioasă și savantă, materialismul istoric are meritul de a fi subliniat la loc potrivit aportul deplin social popular, mai ales prin concluziile lui Fr. Engels († 1895), că la baza istoriei stă teoria claselor sociale.

Și dacă e drept ca istoria, ca știință, să dea atenție factorului religios, cultural și etatist, atunci ea trebue totodată, pentru a fi oglinda vie a vieții reale, să dea atenție cuvenită și factorului real popular, ca factor social și economic.

VI

S'a afirmat că istoria este o știință care învrăjbește atât indivizii cât și popoarele între ele, îngreuind sau fă-

când imposibilă vreo colaborare reciprocă. Acuza rămâne însă numai atâta timp în picioare, cât timp istoria este exploatată pentru interese particulare și se subliniază numai elementele cari despart.

Dealtfel, poate că este blestemul omenirii căzute de a trăi sub emblema unui „homo homini lupus", a unui „bellum omnium contra omnes" după afirmația lui Th. Hobbes († 1679), a lordului Clarendon († 1674), a lui Th. Malthus († 1834) și a lui Fr. Engles, care relevă lupta dintre clase ca motorul acțiunilor omenești. Totuși, a scrie istoria numai prin această prismă, înseamnă a o scrie din nou în mod unilateral și tendențios, pentru că adevărat este că în istorie se găsesc inepuisabile dovezi despre colaborarea dintre indivizi și popoare, atât reale, cât și dorite.

Căci ce este de pildă propunerea lui Petru Dubois, făcută în 1305 regelui Angliei Eduard I, ca asigurarea păcii între popoare să fie garantată de o organizație internațională, prin confederația tuturor statelor europene, ca egale în drepturi și obligații, dar supuse unei curți de arbitraj pentru înlăturarea litigiilor; sau cerința lui Hugo Grotius († 1645) pentru libertatea mărilor, prin care se pune primul punct din drepturile ginților, bază pentru dreptul internațional? Aceste și alte exemple numeroase numai istoria le știe și le poate sublinia din trecut pentru binele prezentului. Iar în prezent sunt de subliniat strădaniile vaste pentru colaborarea internațională, promovate de toți factorii răspunzători politici și sociali; iar rol aproape mesianic îl reclamă sindicatele muncitorești mondiale, după exemplul real și de proporții realizat în Uniunea Sovietică.

Prin urmare, și în actualitate rolul științei istorice este unul pozitiv, ca trecutul să fie de învățătură pentru viitor, să ferească de primejdii și de cele rele și să îndrumeze pe calea celor bune cum o spuneau Gr. Ureche, Ion Neculce, Miron Costin și Nicolae Costin; ca să nu se uite faptele și să se știe originea lucrurilor, după cerința lui D. Cantemir, pentru că istoria este „glas al semințiilor ce au fost" zice M. Kogălniceanu, „ne lasă în plină desfășurare a vieții" afirmă N. Iorga, adică „ne ajută ca să trăim" după cuvintele francezului A. de Monzie.

VII

Astfel se încearcă să se realizeze de lumea profană vechile principii creștine, stabilite de Mântuitorul Iisus Hristos, și de două milenii aproape propoveduite de Biserica Sa, și înregistrate cu mai multă sau mai puțină sârguință în istoria bisericească, în care alfa și omega întregei străduinți este Dumnezeu, și Fiul Său, Domnul Iisus Hristos. Toți să se iubească întreolaltă și să colaboreze împreună în viața aceasta de pe pământ spre binele individual și colectiv; pentru pacea între popoare și iubirea dintre oameni se roagă așa de stăruitor Biserica ortodoxă în cultul ei de toate zilele; numai să-i fie ascultat glasul și rugămintea!

Prin urmare, dacă e vorba de istorie ca o cunoaștere a trecutului, ca știință metodică a realităților trăite de omenire prin indivizi și popoare, legată de înțelepciunea omenească, atunci se impun dela sine concluziile marilor Părinți ai Bisericii, Origen și sf. Vasile cel Mare, că „înțelepciunea este știința lucrurilor dumnezeești și omenești". Deci în rolul practic al istoriei, ca știință profană a realităților comune sociale, intră constitutiv și elementul bisericesc, la noi cel ortodox, deapururea pilduitor în calea străduințelor spre înfrățire.

Rolul istoriei în viața omenirii este unul fundamental, de cunoaștere spre convietuire.

CUNOAŞTEREA SECTELOR

de

Preot Dr. CORNELIU SÂRBU

Conferenţiar la Academia Teologică „Andreiană"

1. INTRODUCERE: NATURA ŞI CADRUL PROBLEMEI

Pentru a obţine succesul posibil în tratarea unei probleme, trebue să pornim dela *fixarea tematicei şi cadrului ei.* De acestea trebue să se ţină seamă în tot timpul expunerii, ele fiind elementul care diriguește cercetarea spre ţinta urmărită.

Cunoaşterea este — în general — sesizarea unei realităţi într'un mod cât mai adecvat posibil, adecă cât mai aproape de adevăr. Ea poate fi *teoretică,* adecă întreprinsă numai de dragul de-a şti, de-a cunoaşte ceva; sau *practică,* adecă pusă în slujba vieţii. Fireşte, ca orice lucrare omenească, cunoaşterea poartă pecetea relativului.

Potrivit celor mai sus fixate, ***cunoaşterea sectelor este sesizarea cât mai adecvată posibil a fenomenului sectar, cu scopul prevenirii şi combaterii lui.*** Aşa fiind, aprecierea asupra rezolvării găsite pentru această problemă, se va face mai mult sau îndeosebi după criterii de ordin practic, adecă după măsura în care soluţia găsită va reuşi să dea îndrumări şi puncte de sprijin în vederea atingerii cât mai depline a scopului urmărit.

După cum s'a putut desprinde din definiţia dată mai sus, când se pune problema cunoaşterii sectelor, nu-i vorba de o cunoaştere pură, adecă nu se urmăreşte numai satisfacţia intelectuală de-a cunoaşte fenomenul sectar ca atare; dimpotrivă, e vorba de o ***cunoaştere de finalitate practică,*** care tinde să determine la acţiune, să impună obligaţia de-a ne decide spre acţiune şi să diriguiască — prin luminile ei — respectiva acţiune cât mai direct şi mai efectiv, spre împlinire.

Aşa încât, aici îşi găseşte deplină aplicare principiul fundamental: Ştiinţa în genere şi îndeosebi ştiinţa teologică, nu se face atât pentru ştiinţă, *cât mai ales pentru folosul vieţii.* Raportul de reciprocitate organică între teorie şi practică *este cât se poate de intim între ştiinţa teologică şi practica vieţii creştine.* Fără urmărirea şi satisfacerea scopului de-a sluji practicei vieţii creştine, teologia — ori cât de înaltă şi de savantă ar fi — n'are nici un rost, nu-şi legitimează deplin dreptul la existenţă. Ceea ce rezultă şi din clasica afirmaţie a sf. Ap. Pavel: „De-aş grăi în limbile omeneşti şi îngereşti, iar dragoste nu am, m'am făcut aramă sunătoare şi chimval răsunător" (I Corint. 13, 1).

Integrându-se în domeniul teologiei şi având contingenţe multiple cu pastoraţia, *cunoaşterea sectelor este o problemă de ordin eminamente practic.* Ea tinde spre sesizarea cât mai adecvată şi mai deplină posibil a fenomenului sectar, în vederea prevenirii şi combaterii lui. Cu alte cuvinte, cunoaşterea sectelor are ca scop imediat sesizarea fenomenului sectar, iar ca *scop final: conducerea spre cele mai potrivite şi mai eficace mijloace şi metode de prevenire a sectarismului şi de readucere a lui la făgaşul Bisericii celei adevărate.* Prin urmare, problema cunoaşterii sectelor trebue pusă şi tratată în aşa fel, încât să aducă cât mai mult folos în direcţia urmărită.

Potrivit temei ce-i revine prin înfăţişarea lucrurilor, întreprinderea noastră nu va putea avea pretenţia absurdă şi utopică de-a oferi de-a gata cunoştinţa sectelor. Pentru că cunoştinţa sectelor presupune un îndelung proces sufletesc — în primul rând de ordin intelectual — de cunoaştere a fenomenului sectar, cere studiu, muncă ştiinţifică de informaţie şi de documentare continuă, în care cei interesaţi nu *pot fi înlocuiţi prin alţii, ci numai ajutaţi.* Prin urmare, ceea ce poate da întreprinderea noastră este nu oferirea unei baghete magice a cunoaşterii miraculoase şi deodată a sectelor, ci *numai elemente de orientare şi puncte de sprijin în acţiunea de cunoaştere şi de tratare a fenomenului sectar.* Conform cadrului impus de tema problemei, tratarea cunoaşterii sectelor va cuprinde nu numai *elemente de metodologie a cunoaşterii fenomenului sectar, ci*

și elemente de cunoștință a sectelor, de ex.: trăsăturile fundamentale ale psihologiei sectelor sau metodele propagandei și acțiunii sectare, ca puncte de reper pentru a ajunge la sesizarea cât mai reușită a sectarismului.

2. NECESITATEA ȘI FOLOSUL CUNOAȘTERII SECTELOR

Deși prin cele de mai sus am obținut elementele în prealabil necesare intrării în medias res, totuși pentru a da problemei un relief cât mai viu în conștiința celor chemați să fie factorii principali în acțiunea de redresare a sectarismului — vom sublinia mai întâiu *necesitatea și folosul cunoștinței sectelor* în îndeplinirea îndatoririi ce are preoțimea față de realitatea sectară.

Dacă fiecare credincios este chemat a fi un misionar în prevenirea și reconvertirea sectarismului, atunci *rolul principal în această direcție îi revine păstorului de suflete.* El este chemat să găsească mijloacele și metodele de acțiune cele mai eficace și mai *potrivite cu condițiunile actuale de desvoltare a sectarismului.* Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât sectele se bucură azi de libertate deplină de acțiune.

Dacă Biserica este pusă în situația de-a acționa singură împotriva sectarismului, atunci însemnează că *lupta trebue să fie cât mai loială și mai bine organizată.* Căci într'o luptă loială învinge cel mai superior și mai puternic. Iar superioritatea și puterea constau nu numai în superioritatea cauzei reprezentate și în vigurositatea misionară, *ci și în a da lupta organizat și metodic.*

Aceasta n'o putem face numai cu credința și cu entuziasmul sufletelor noastre. E adevărat că sufletul acțiunii antisectare este în primul rând duhul misionar, dar în fața unei armate bine organizată și echipată cum este sectarismul, *trebue să apari bine înarmat cu cele mai potrivite și mai eficace mijloace de contraacțiune.*

Bătăliile se pierd mai ales din cauza comandanților. De aceea, fiecare păstor de suflete trebue să fie pregătit astfel, încât să devină *comandantul destoinic al frontului antisectar din parohia sa.* Căci misionarii speciali trimiși dela centru, n'au chemarea să substitue integral pe păstorul

de suflete respectiv, ci numai să întărească pozițiile slabe din unele parohii mai pronunțat contaminate de sectarism.

Dar păstorul de suflete nu poate deveni un bun organizator și un destoinic comandant al acțiunii antisectare in parohia sa *decât cunoscând temeinic dușmanul cu care are de luptat.*

Referindu-ne la întreg aspectul misiunii interne antisectare, observăm că *necesitatea și folosul cunoașterii sectelor este îndoit,* potrivit bifurcării respectivei misiuni în două direcțiuni distincte, și anume: *a)* misiunea internă antisectară *preventivă sau profilactică* și *b)* misiunea internă antisectară *combativă.*

a) Misiunea internă antisectară preventivă sau profilactică constă în luarea de măsuri cari preîntâmpină și previn contaminarea credincioșilor de epidemia sectarismului.

Concomitent cu pastorația propriu zisă, care are de obiceiu caracterul unei lucrări pașnice ce se desfășoară înlăuntrul frontului și într'o atmosferă mai liniștită și mai obișnuită, este neapărată nevoe de o acțiune specială de *întărire,* de *păzire* și de *apărare* a credinței. După cum grija de-a întări organismul omenesc și de-a lua din timp toate măsurile de prevenire a bolilor și a epidemiilor este primordială și de importanță cel puțin egală cu combaterea bolilor, tot așa și *acțiunea misionară preventivă este de importanță covârșitoare.* De aceea, dacă cealaltă lature a misionarismului și anume: combaterea rătăcirilor și readucerea rătăciților în staulul Bisericii adevărate, poate fi diminuată în anumite răstimpuri, sau chiar absentă în anumite sectoare ale frontului vieții bisericești, *misionarismul profilactic trebue să constitue obiectul unor preocupări generale și permanente ale Bisericii.*[1] El tinde să facă din fiecare creștin un ostaș bine înarmat și din Biserica întreagă o armată a lui Hristos: *„Ecclesia militans"*, totdeauna gata să respingă ofensiva inamicului.[2] Ceea ce se obține prin oțelirea sufletelor credincioșilor și prin pregătirea lor pentru respingerea oricărui atac împotriva Bisericii.

---

[1] *S. A.:* Misionarismul profilactic, în „Misionarul", Iulie August 1938, p. 393.

[2] *Idem, ibidem* p. 392.

Principiul acţiunii preventive îşi găseşte cea mai largă aplicare în domeniul misiunii antisectare. Este ştiut doar că în multe cazuri sectarismul a avut succes la noi tocmai din cauza lipsei luării de măsuri profilactice. De aceea, *misionarismul preventiv se impune mai ales cu privire la primejdia sectară.* Acesta constă în deschiderea ochilor credincioşilor asupra mişcării sectare, îmbinată cu formarea unei puternice conştiinţe ortodoxe prin indoctrinarea credincioşilor cu învăţătura ortodoxă. Ceea ce se obţine prin *predica misionară antisectară,* care constă în lămurirea rătăcirilor sectare şi în combaterea acestora, împreunată cu expunerea învăţăturii ortodoxe în chestiunile atacate de sectari.[1]

Luarea unei asemenea măsuri se impune cu atât mai mult, cu cât lumea a început a se obişnui cu mişcarea sectară şi în consecinţă nu-şi mai dă osteneala s'o privească în lumina realităţii.[2] Pe de altă parte, mai ales poporului nu-i este uşor să sesizeze deosebirea dintre sectarism şi nesectarism. Pericolul constă în faptul că foarte mulţi credincioşi sunt prinşi tocmai la graniţa dintre sectarism şi nesectarism şi în consecinţă cad iremediabil în cursa propagandei sectare. De aceea, *se impune ascuţirea ochiului lăuntric al credinciosului pentru a putea sesiza deosebirea dintre sectarism şi nesectarism, şi obişnuirea urechii lui lăuntrice cu sunetul de metal curat al vocii autentice a Bisericii celei adevărate.* Fără această prevenire a credincioşilor de-a se ţine departe de graniţa respectivă, nu se poate evita căderea în mrejele sectarismului.[1]

Inzestrat cu atari arme pentru zădărnicirea năvălirilor sectare, poporul va fi mai precaut şi nu va mai asculta cu uşurinţă şi cu inimă deschisă, chemările ademenitoare ale sectarilor.

---

[1] Cf. *Rudiev T. Pr.:* Măsuri contra molipsirii de otrava sectarismului. In „Misionarul", Dec. 1929, p. 63 sq.; *Tugui Simion Pr.:* Organizarea misiei ortodoxe române. In „Misionarul", Aprilie 1934, p. 144; *Rudnai E. Pr.:* Cauzele rătăcirilor religioase şi măsurile de îndreptare. In „Misionarul", Martie 1938, p. 157; *Petrov I. Pr.:* Predica misionară. In „Misionarul", Martie 1938, p. 137 sq.

[2] *Bucevschi O. Diacon:* Aspecte sectare. In „Misionarul", Mai—Iunie 1938, p. 285.

Dar analiza, interpretarea și dovedirea netemeiniciei doctrinei sectare din punct de vedere al ortodoxiei, *fără o serioasă și temeinică cunoștință a sectelor nu se poate face.* Iar pentru înarmarea deplină a credincioșilor cu elementele necesare prevenirii sectarismului, *preotul trebue să cunoască și metodele și mijloacele de acțiune ale sectelor.*

b) Și mai necesară este cunoașterea sectelor în întreprinderea misiunii antisectare combative. După cum medicul nu poate trata și tămădui o boală fără s'o cunoască, tot așa *păstorul de suflete nu poate combate sectarismul, dacă nu-l cunoaște temeinic.* Căci pentru a redresa sectarismul și a-l readuce în staulul mântuitor al Bisericii celei adevărate, e nevoe în primul rând de cunoașterea fondului psihologic al mișcării sectare, precum și de inițierea în mijloacele și metodele ei de acțiune.[2] *Fără posedarea acestor elemente, o acțiune antisectară sistematic și solid organizată este cu neputință.*

Prima condiție pentru ca misionarul să poată realiza succese în acțiunea antisectară combativă, este **înarmarea cu toată știința necesară,** *care constă și în cunoașterea temeinică a mișcării sectare sub toate aspectele ei.* Și întru cât viața sectarismului nu stă pe loc, ci evoluiază necontenit, producând mereu spețe noui de rătăciri și adaptându-și necontenit mijloacele și metodele de acțiune după necesitățile și împrejurările date, nu-i suficientă erudiția într'un anumit cadru, *ci se cere neapărat* **autoperfecționarea continuă** *prin câștigarea de cunoștințe noui*[3] *și la curent cu cea mai proaspătă fază de desvoltare a sectarismului.*

Numai câteva considerente în legătură cu metodologia luptei antisectare, reliefează și mai mult necesitatea și folosul cunoștinței sectelor în acțiunea antisectara. Combaterea dușmanului cu propriile lui arme, adecă folosirea —

[1] *Krönert Georg Dr.:* Zur Psychologie des Sektentums. Dresden-Leipzig (E. Ludwig Ungelenk) 1930, p. 29.

[2] Cf. *Scvoznicov A. Pr.:* Cauzele ivirii și raspândirii sectelor religioase. In „Misionarul", Mai 1939, p. 273; *Chirică Vasile Pr.:* Metodele de propagandă practicate de sectari. Cum trebue organizata lupta misionara în condițiunile actuale. În „Misionarul", Ianuarie 1930, p. 2.

[3] *Culnev A. Al.* Metodica misionara. In „Misionarul", Septemvrie 1930, p. 73.

în limitele îngăduite de spiritul ortodox — în acţiune a aceloraşi mijloace şi metode de lucrare pe cari le folosesc sectarii, implică în sine neapărat cunoaşterea acestora. Nu trebue să uităm apoi că acţiunea antisectară constă şi în *ofensiva demascării*, întâia datoriea misionarului antisectar. Ea constă în desvăluirea în faţa credincioşilor a tuturor feţelor sectarismului. Foarte eficace ca mijloc de combatere a sectarismului, *ea nu se poate face fără cunoaşterea sectelor.* Nu mai puţin eficace este şi *critica ereziilor sectare.* Din experienţele de până acuma, s'a constatat că pe calea criticării învăţăturilor sectare se arată mai curând — în faţa conştiinţei poporului — toată rătăcirea sectarismului şi se obţine slăbirea încrederii şi a stimei faţă de sectari. Mai mult: *Atacarea doctrinei sectare este o cale de luptă mai eficace decât aceea a apărării doctrinei ortodoxe.* Ori, e de prisos a dovedi că şi această metodă de acţiune antisectară, *nu se poate practica fără cunoaşterea sectelor.*[1] Pe lângă toate acestea, *cunoaşterea sectarismului în sine şi a prezenţei sale în cuprinsul parohiei, mijloceşte preotului conştiinţa pericolului respectiv şi a întregei îndatoriri ce-i revine faţă de realitatea sectară.* In acest sens, lipsa sesizării prezenţei sectarismului în cuprinsul parohiei, este foarte primejdioasă. Concludent este în această privinţă, cazul unui preot cu parohie mare, căruia i se umpluse parohia de sectari şi care nu voia să creadă pe preoţii vecini, când aceştia îi atrăgeau mereu atenţia asupra faptului respectiv, ci le răspundea: Ce vorbiţi frăţiile voastre?! ...Ia veniţi sărbătoarea la mine la biserică şi o să vedeţi că n'aveţi loc de lume! Scăparea din vedere a adevărului că parohienii nu se cunosc numai între zidurile bisericii şi în consecinţă nesesizarea prezenţei sectarismului în parohia sa, l-au reţinut dela luarea măsurilor necesare. In fine, cunoaşterea sectelor şi peste tot îndeletnicirea cu problema sectelor are darul nu numai de-a orienta sănătos acţiunea de redresare a sectarismului, ci şi de-a releva necesitatea preocupării de respectiva problemă, precum şi de-a intensifica iubirea faţă de Biserica ortodoxă, întrucât

[1] Cf. *Vedenschi Al. Pr.—Bogdanef Al. Pr.*: Cum să luptăm cu sectele? în „Misionarul", Iulie—August 1938, p. 455 şi 459.

studierea sectelor este una din cele mai bune căi de dobândire a iubirii față de Ortodoxie. Lucru de mare valoare, întrucât iubirea de Ortodoxie și conștiința misionară ce-o zămislește această iubire, sunt un factor primordial în acțiunea de redresare a sectarismului.

In baza celor mai sus subliniate, putem afirma că — alături de: modul de viață creștină impecabilă, zelul și râvna misionară neîmpuținată, tactul misionar și posedarea acelor discipline teologice și profane cari sunt necesare inițierii în problema sectarismului, ***cunoașterea sectelor este absolut necesară pentru misionarul antisectar.***

3. PRINCIPII ȘI NORME METODOLOGICE PENTRU CUNOAȘTEREA SECTELOR

Trecând mai departe, observăm că ori ce cunoaștere științifică implică în sine o *metodă:* un anumit mod de-a cerceta și de-a înfățișa realitatea luată în studiu. Ea trebue să fie adecvată naturii realității respective.

Potrivit naturii realității pe care o cercetează și scopului urmărit, cunoașterea sectelor trebue să aibă la bază o ***metodă teologică ortodoxă***, care constă în cercetarea și aprecierea sectarismului prin prisma Ortodoxiei. Pentru că o ideie adecvată despre secte și o apreciere justă a sectarismului, se poate dobândi numai prin considerarea lui din punct de vedere ortodox. Cu alte cuvinte, ***cunoașterea sectelor trebue să poarte pecetea Ortodoxiei,*** pentru că numai o atare cunoaștere poate mijloci tratarea lor în spirit autentic ortodox Ca orice problemă teologică în care sunt angajate hotăritor diferite moduri de-a concepe și realiza practic ideia religios-creștină, ***problema cunoașterii sectelor implică inerent în sine un caracter confesional.*** Inconsecință, sectarismul nu poate fi cercetat și mai ales tratat în duhul dur de rigorist al Romano-Catolicismului și nici în duhul liberal al Protestantismului. ***Realitatea sectară cercetată și apreciată din perspectivă ortodoxă:*** iată ***metoda teologică ortodoxă*** de cunoaștere a sectelor.

Dar chiar cercetarea sectelor in lumina Ortodoxiei, determină necesitatea *metodei pozitive* in cunoașterea sectelor.

Aceasta constă în *analiza, interpretarea și relevarea erorilor sectare prin prisma adevărurilor curate scoase din isvoarele fundamentale ale revelațiunii divine scrise și nescrise: sf. Scriptură și sf. Tradițiune.*

Intrucât o armă eficace în acțiunea antisectară este cunoașterea împrejurărilor de loc și de timp, în care s'au ivit diferite mișcări sectare, precum și a fazelor prin cari au trecut în desvoltarea lor, a oamenilor și a mijloacelor de cari s'au slujit în răspândirea ideilor lor,[1] cunoașterea sectelor se va folosi și de *metoda istorică*, care constă în *cercetarea mișcării sectare din punct de vedere al originei și desvoltării ei în dimensiunile timpului și spațiului.*

Cunoașterea sectelor având să mijlocească sesizarea intregului aspect teoretic și practic al sectarismului, la metodele de mai sus trebue să se adauge *metoda comparativă*, care constă în *determinarea clară și reliefată a specificului fiecărei secte în parte prin relevarea asemănărilor și deosebirilor dintre ea și celelalte secte.*

In fine, cunoașterea sectelor având să fie cât mai științifică, trebue să aibă la bază și *metoda rațională*. Aceasta constă în *folosirea rațiunii ca principiu formal de cunoaștere și de expunere sistematică a realității sectare.* Numai cu ajutorul rațiunii se poate obține analiza adecvată și adâncă a elementelor constitutive ale sectarismului și clasificarea și expunerea lor într'o formă, în care mintea omenească poate cunoaște realitatea sectară în adâncul și amploarea ei.

Odată în posesia celor mai potrivite metode de lucru, *cunoașterea sectelor trebue să aibă la indemână criteriul cel mai obiectiv și mai adecvat pentru aprecierea sectarismului.* Căci aprecierea sectarismului — ca de altfel ori ce apreciere în general — implică inerent în sine o operațiune psihologică,[2] ce angajează subiectivismul omenesc. De aceea, *în cunoașterea sectelor trebue să adoptăm mai întâiu o atitudine riguros științifică*, adecă să privim sectarismul cu

---

[1] *Mihălcescu I.*: Privire istorică asupra inceputului și desvoltării sectelor adventistă și baptistă. In „Biserica ortodoxă română", Ianuarie 1922, p. 252.

[2] Cf. *Krönert*: O. c., p. 6.

obiectivitatea cea mai severă posibilă: sine ira et studio, inlăturând total ideile preconcepute și condamnările gratuite.

Pentru a putea aprecia strict obiectiv realitatea sectară sub raportul obârșiei și al fizionomiei sale teoretice și practice, trebue să stabilim dela început — după cum am mai spus și în altă ordine de idei [1] — *criteriul cel mai adecvat și mai deplin corespunzător realității faptice.* Căci dacă apreciem fenomenul sectar actual exclusiv prin prisma criteriului celor vechi, care constă în reducerea lui la îngâmfarea, sensualitatea, capriciul, arbitrarismul respectivelor persoane și la influința diavolului asupra spiritului religios creștin, [2] atunci în multe cazuri nu vom putea pricepe substratul și duhul adânc al unei secte și peste tot nu vom putea aprecia just realitatea sectarismului. Evident, și la unele secte moderne cauzele și motivele apariției sunt legate de mândrie, sensualitate, capriciu sau de lucrarea diavolului și prin urmare respectivele secte trebuesc considerate ca rezultatul și forma de manifestare a unor atari elemente. Pentru că trăsăturile personalității umane în care residă mobilul de formare și de manifestare a sectarismului, sunt potențate și pervertite considerabil de aceste desfigurări ale naturii umane și mai ales de duhul satanic ce lucrează în lume. Desagregarea de după pacatul original a produs și învârtoșarea sufletului și pervertirea lui în ceea ce privește *cunoașterea* adevărului, *voirea* împlinirii lui și *plăcerea* de a-l avea curat. Această stare se continuă și în creștinism: Slăbiciunile și ispitele umane lăuntrice — potențate și exploatate de diavolul (tatăl minciunii și al fărădelegii) — împiedică harul divin și natura umană în cunoașterea sănătoasă și realizarea integrală a adevărului creștin, desfigurând parțial sau total ideia creștină. In sprijinul acestei afirmații stă și faptul că sectele se ivesc și

[1] *Sârbu Corneliu Dr.:* Originea și răspândirea sectarismului. Cauzele apariției și expansiunii mișcării sectare. Sibiu (Tiparul Tipografiei Arhidiecezane) 1935, p. sq.

[2] Cf. *Algermissen Konrad Dr.:* Konfessionskunde. Ein Handbuch der christlichen Kirchen — und Sektenkunde der Gegenwart. Zugleich vierte, vollständig neu gearbeitete Auflage von „Chistliche Sekten und Kirche Christi". Hannover (Verlag Joseph Giesel) 1930, p. 33.

înfloresc mai mult, tocmai când Biserica e mai decăzută, adecă atunci când păcatul e mai mare și lucrarea diavolului e mai intensă. Pe lângă aceasta, *fenomenul sectar* — atât sub raportul nașterii cât și al răspândirii sale — *prezintă un anumit caracter patologic*, întrucât se constată adeseori la persoanele cu o *structură sufletească desechilibrată, concretizată într'o predominare prea accentuată a unei singure tendințe, și anume de obiceiu tendința sentimentală-mistică sau raționalistă.* Iar la o mare parte din sectele actuale cauzele și motivele cari au dus la nașterea lor, sunt de ordin mai superior și deci nu atât de condamnabil, iar în intenție cu totul lipsite de imputabilitate. Acesta e cazul în primul rând cu acele mișcări sectare, care nu reprezintă o cădere expres intenționată dela Biserica cea adevărată, ci s'au desvoltat din ramificațiunile mai vechi ale Bisericii legitime. La atari secte, ultimele cauze și motive ale originei rezidă multiplu în dorul și căutarea după adevărul creștin curat, pe care l-au pierdut, dar pe care — fără vină proprie — nu l-au putut sesiza în mod clar. Unele din aceste secte s'au apropiat — în căutarea sinceră și cinstită a adevărului — iarăși de adevărul pur al lui Iisus Hristos; altele — în desvoltarea consecventă a unei teze false a lor — au dus-o pe aceasta până la ultimele sale consecvențe și astfel — uneori fără vină proprie — s'au depărtat și mai mult de adevărul ortodox.[1] Este o taină adâncă a iconomiei adevărului mântuitor, care depășește puterea de comprehensiune a rațiunii umane și care face ca răul — în cazul acesta pervertirea adevărului — să fie instrument spre bine: prin ciocnirea tezelor contradictorii și prin truda de-a le apăra, se ajunge cu vremea la formularea cea mai adecvată a adevărului creștin. Așa a fost și în epoca soboarelor ecumenice, când marea luptă cu ereziile a dus la formularea dogmatică a acelor adevăruri creștine, a căror definire o impunea situația respectivă. Așa încât, *criteriul obiectiv de apreciere a mișcării sectare rezultă din îmbinarea proporțională a acestor considerente, turnate prin prisma duhului curat al Bisericii ortodoxe.*

---

[1] Cf. *Algermissen*: O. c., p. 33.

4. PUNCTE DE SPRIJIN ÎN CUNOAŞTEREA SECTELOR

Pe lângă metodele şi criteriul mai sus arătate, în cunoaşterea sectelor mai avem nevoie şi de câteva puncte de sprijin.

a) Intre aceste puncte de sprijin, primul loc îl ocupă *noţiunea clară şi ortodoxă a ceea ce se numeşte sectă.*[1]

b) Un alt punct de sprijin în cunoaşterea temeinică a sectelor, este *clasificarea lor.* Fiind mai mult o chestiune de metodă, clasificarea cea mai bună este aceea, care serveşte mai mult cunoaşterii cât mai adecvate a sectarismului. Intrucât metoda cea mai bună este aceea, care se potriveşte mai mult realităţii pe care o cercetează, urmează în mod logic şi firesc, că cea mai adecvată şi mai corespunzătoare clasificare a sectelor este aceea, care se potriveşte mai mult cu fizionomia — multiplă şi complexă — fenomenului sectar.

Dar ca ori ce fenomen sufletesc şi îndeosebi ca ori ce fenomen religios în general, sectarismul — datorită varietăţii şi complexităţii lui — se lasă foarte greu catalogat pe diferite categorii sau tipuri. De aceea, ***este imposibil a da o clasificare întru totul adecvată şi definitivă a sectelor.*** Pe de altă parte, sectarismul fiind în continuă evoluţie şi graniţele dintre diferitele tipuri de secte fiind foarte flexibile, o clasificare rigidă cuprinde în sine unele nepotriviri.

Totuşi dintre diferitele clasificări ce s'au încercat,[2] credem că următoarea este cea mai potrivită din punct de vedere ortodox:

1. *Secte raţionaliste* sau mai bine zis *raţionalizante,* cari sunt predominate de tendinţa raţionalistă; 2. *Secte mistice,* a căror caracteristică fundamentală constă în predominarea tendinţei sentimentale-mistice; şi 3. *Secte tradiţionaliste,* cari ridică tradiţia la principiu de căpetenie.

c) Intrucât sectele sunt un mod specific de-a concepe şi realiza ideia religios-creştină, cunoaşterea lor trebue să

[1] Pentru dobândirea acestui punct de sprijin, trimitem la studiul nostru: *Erezie şi sectă.* În „Revista teologică", Ian.—Febr. 1945, p. 24—41.

[2] Vezi la *Ispir G. V.:* Sectele religioase un pericol naţional şi social. În vol. „Ortodoxia". Bucureşti 1942, p. 81.

se toarne după elementele constitutive fundamentale ale unei Biserici creştine, plus istoria desvoltării lor. Aşa încât, cea mai sistematică şi mai adecvată expunere a realităţii sectare se face pe următoarele compartimente:

1. *Istoria sectei şi situaţia ei actuală; 2. Doctrina dogmatică; 3. Doctrina morală; 4. Cultul; 5. Organizaţia* şi 6. *Disciplina.* Când cunoaşterea sectelor a reuşit să sesizeze fiecare sectă după aceste aspecte, atunci şi-a ajuns ţinta, pentru că a prins întreaga ei fizionomie teoretică-doctrinală şi practică.

d) Psihologia sectelor.

Deşi criteriul fundamental de cunoaştere a sectelor este — în majoritatea cazurilor — aspectul lor doctrinal, care determină şi pe cel practic, totuşi *şi aspectul psihologic serveşte în largă măsură ca punct de sprijin în sesizarea sectarismului.*

Ancorat însă adânc în străfundurile ontologice ale naturii umane şi turnat după structura psihologică atât de variată a acesteia, fenomenul sectarismului este aşa de complex şi de variat, încât *cu anevoie poate fi sesizat.* Nu numai că sufletescul e lipsit de şablon, dar *e foarte greu să faci psihologic deosebirea dintre sectarism şi nesectarism,* mai ales că forţele sufleteşti cari activează în sânul sectarismului, au fost active — într'un anumit grad — şi la naşterea creştinismului.[1]

Psihologia sectelor poate fi mai bine prinsă, dacă îndreptăm cercetările în două direcţii, şi anume cu privire la: *a) Sufletul întemeietorului de sectă* şi *b) Sufletul sectei însăşi.* Afară de aceasta, o cercetare mai amplă asupra psihologiei sectelor este bine să se facă după cele trei facultăţi sufleteşti: raţiune, voinţă şi sentiment.

Cât priveşte *sufletul întemeietorului de sectă,* acesta poate să aibă o structură psihologică *normală* sau chiar *supranormală* şi porneşte mişcarea din motive de ordin superior.[2] De cele mai multe ori însă sufletul întemeietorului de sectă este prea mult stăpânit de *instinctul indivi-*

[1] *Krönert:* O. c., p. 31 sq.
[2] Cf. *Idem,* ibidem p. 13 sq.

dualismului sau de *exaltarea instinctului de dominație spirituală*. Dublate și pervertite de mândrie, ambiție și de sensualitate, aceste porniri nasc și întrețin în sufletul respectiv, o continuă tendință de inovație și de dominație.[1] Pe de altă parte, sufletul întemeietorului de sectă prezintă anumite *anormalități* sau *psihopatologii*, ca: histerie, nestatornicie, sbucium, nechibzuință, neclaritate, autoiluzionism, clocotiri, idei fixe, lipsă de scrupule, conglomerat de contraste bizare, supraidealism și altele.[2]

Ca ideie, întemeietorii de secte nu sunt originali, ci *accentuiază sau radicalizează unul sau altul din aspectele doctrinare sau practice ale creștinismului*. Cum ei au nevoie — dacă mai e într'ânșii vreo scânteie religioasă — de o întemeiere a ideilor lor, recurg la descoperiri și chemări de sus. Iar în cele mai multe cazuri avem de-a face cu *aflarea* unei realități și nu cu descoperirea ei. Nemulțumindu-se cu chemările de sus și voind ceva deosebit și excentric, ei *se înstăpânesc asupra Bibliei*, pe care — conștient sau inconștient — o denaturează, scurtează ori întregesc sau fac dintr'ânsa un isvor unilateral, tulbure, secundar și subiectiv. Iar dacă nu vor să se plece cucernic și sincer în fața adevărului descoperit de Biblie, atunci acesta e înlocuit cu *subiectivismul* cel mai exagerat. Extraordinar de perseverent pe drumul pornit, întemeietorul de sectă e *obsedat de anumite adevăruri sau probleme*, în fața cărora toate celelalte descoperiri cad pe planul al doilea sau sunt desconsiderate. Cu aceasta drumul *„orginalității"* *arbitrare* e deschis și odată cu acesta și procesul *separațiunii* și *izolării* de ceilalți. Intemeietorul de sectă devine *„crainicul adevărului care singur mântuește și fericește"*, sau îmbrăcată în haina preocupărilor de ordin religios.[3]

De observat în fine și faptul că *micii întemeietori de secte* sunt inofensivi, pașnici, dar mai instructivi decât cei mari, fiindcă stau mai aproape de noi și sunt mai limpezi în viața lor sufletească. Victime de cele mai multe ori ale

[1] Cf. *Sârbu*: Originea, p. 9 sq.
[2] *Krönert*: O. c., p. 13—16.
[3] *Krönert*: O. c., p. 16—18.

unor psihopatologii, ei nu-s în stare să ducă până la ultima consecvență, întreprinderile lor.[1]

Cât privește *sufletul sectei însăși*, observăm următoarele: Acesta este foarte asemănător cu cel al micului întemeietor de sectă. In generația următoare, care nu mai stă sub influența nemijlocită a întemeietorului și a părinților sectei, se constată *deosebiri* importante între întemeietor și urmași. Secta trece dela perioada inițială-*entuziastă* la cea *organizată*, care prezintă forme precizate și-i mai liniștită și mai tihnită. Dacă secta are de întemeietor un spirit mic, atunci urmașii devin de regulă mediocri și nu se depărtează prea mult de întemeietor. Dacă însă întemeietorul depășește măsura obișnuitului, care e cazul la cele mai multe secte viabile, atunci ***sufletul sectei devine altul decât sufletul întemeietorului.*** El este produsul unei desvoltări relativ de sine stătătoare, și anume al unei ***desvoltări psihice de massă***, în cursul căreia ceea ce învăța întemeietorul se schimbă uneori cu totul, acomodându-se nouilor împrejurări, depotențându-se sau potențându-se și *formându-se după calapodul eului propriu al epigonilor*. Căci întemeietorii de secte nu câștigă aderenți atât prin partea materială ci mai ales prin cea *formală* a propovăduirii lor, adecă nu atât prin ceea ce cred și propovăduesc, ci mai ales prin felul cum cred și *cum* propovăduesc.[2]

Incercând acum să conturăm cu cea mai mare aproximație posibilă, *profilul psihologic al sectei*, subliniem următoarele: Răscolind duhul de răsvrătire din om, sectele religioase apar și trăiesc — ca și anumite partide politice — prin *critică* și *negațiune*. In aceasta residă puterea lor vitală și nu în soliditatea argumentelor dogmatice sau în interpretarea textelor biblice. Intrețăsând duhul de critică și de revoltă din om cu prezentarea diferitelor *greutăți* ce intervin în viața de toate zilele, sectele influențează hotărîtor asupra masselor nu atât printr'un adevăr ca atare, cât mai ales prin anumite idei lansate ca *lozinci*, ca: „bo-

[1] *Idem*, ibidem, p. 18.

[2] *Krönert*: O. c., p. 19 sq.; *Scheurlen Paul*: Die Sekten der Gegenwart und neuere Weltanschauungsgebilde. 4 Aufl. Stuttgart (Quell-Verlag der Ev. Gesellschaft) 1930, p. 15.

tezul credincioșilor", „sfințirea Sabbatului", „oficiu apostolic" ș. a., sprijinite pe texte biblice rupte din legătura firească a înțelesului impus de context și cari sunt atotstăpânitoare, iar cuprinsul lor socotit ca *adevăr indiscutabil.* Ele sugestionează și vrăjesc, concentrează atenția masselor asupra unui obiectiv precis, separă secta de Biserică și de alte secte, solidarizează pe membrii aceleiași secte. De aici *solidaritatea* și *fraternitatea* mult lăudată a sectelor, care nu este expresia dragostei creștine ci semnul caracteristic al oricărei grupări susținute de spirit opozitionist.[1]

Exagerarea defectelor altora și îndatorirea la revoluție dedusă din aceasta, *pretenția că posedă cea mai înaltă concepție și formă de viață creștină*, precum și *coheziunea strânsă* a aderenților, dau sectei o *conștiință extraordinar de puternică despre valoarea ei excepțională. Aroganță, exclusivitate, exaltarea propriei vrednicii* care îngădue totuși *obscurantismul* și promovează *pretenția de-a ști totul în mod infalibil, habotnicia* și *fariseismul*, sunt de aceea indiciul neînșelător al sectarismului.[2] La acestea se adaugă unele însușiri cari la început par calități: *spiritul de jertfă, zelul exaltat, curajul, fanatismul, neîncrederea față de autorități, fuga de lume.*[3]

Iată caracteristica psihologică a sectarismului, care poate servi ca normă pentru cunoașterea psihologiei fiecărei secte.

e) Mijloacele și metodele de acțiune practicate de sectari.

Intrucât numai pe teren, adecă în desfășurarea acțiunii sale, putem sesiza adevărata făptură a sectarismului, trebue să cunoaștem și mijloacele și metodele de acțiune practicate de sectari. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât *cunoașterea acestui aspect al sectarismului aruncă puternice raze de lumină asupra modului în care trebue organizată lupta antisectară.*

Mijloacele și metodele de acțiune practicate de sectari, sunt multiple și foarte iscusit alese. Pe acestea le putem

---

[1] *Krönert:* O. c., p. 20 sq.; *Bucevschi:* O. c., p. 286 sq.

[2] *Krönert:* O. c., p. 2[illegible].

[3] Cf. *Idem*, ibidem, p. 21 și 27.

pătrunde mai bine, dacă luăm în considerare *mijloacele, organele și subiectul.*[1]

I. Cel mai eficace mijloc de propagandă este *cuvântul*, prin care omul își comunică ideile, gândurile și convingerile.

1. Cunoscând puterea lui de pătrundere, sectarismul folosește ca cel mai amplu și eficace mijloc de propagandă, *cuvântul scris.* Acesta se concretizează într'o extraordinar de bogată *literatură de propagandă*, care constă din: reviste periodice, foi volante, tratate, lecțiuni biblice și literatură beletristică (nuvele și romane).

Editarea acestei literaturi de propagandă este foarte bine și abil organizată. Fiecare sectă își are institute proprii de editură, a căror cunoaștere ușurează mult identificarea publicațiilor sectare. Mai greu de identificat sunt aceste publicații atunci când lipsește de pe ele indicația editurii respective; în acest caz, identificarea se poate face numai prin citirea foarte atentă a acestora.

Metoda de alcătuire a literaturii propagandistice este foarte abilă: Prin reviste se trezește interesul fiecăruia pentru lucrarea propagandistă și simțul răspunderii ce are fiecare adept pentru această lucrare, în fața lui Dumnezeu. Publicațiile se adaptează după capacitatea și structura sufletească a cititorilor. Toate cărțile prezintă o execuție tehnică admirabilă, având figuri captivante în text și copertă frumoasă, pentru a atrage cât mai mult atenția și curiositatea lumii. In acestea doctrina sectară este uneori foarte iscusit camuflată, fie prin presărarea ideilor sectei ici-colea printre rânduri, fie prin publicarea unei doctrine diferite de aceea pe care o profesează de fapt,[2] fie prin pornirea dela adevăruri religioase recunoscute și trecerea pe nesimțite la învățăturile proprii.

Cât privește *literatura beletristică*, observăm că mai ales Baptismul publică diferite romane și nuvele cu caracter baptist și cu tendință propagandistă, pentru adulți și tineret.

---

[1] Cf. *Tarangul Oreste Dr.:* Metodele de propagandă practicate de sectari, în „Misionarul", Noemvrie 1929, p. 52.

[2] Cf. *Vârnav Arhgir:* Metodele de propagandă practicate de sectari, în „Misionarul", Dec. 1929, p. 35.

Un mijloc de propagandă prin cuvântul scris este și *calendarul*, de care se folosesc mai mult Russellismul și Baptismul.

Caracteristice pentru metoda de propagandă prin cuvântul scris, sunt *ilustrațiile* și *reclama*. Ilustrațiile sunt sugestive, uneori bizare, având menirea de-a atrage curiozitatea publicului și de-a influența puternic asupra cititorilor. Reclama se face prin rezumări sugestive și stereotipe ale conținutului, expuneri cari se publică pe coperte sau la finele altor publicațiuni, apoi prin cărți ilustrate sau foi volante. In aceste reclame se arată câteodată și tirajul în milioane de exemplare (de exemplu, volumul I din „Schriftstudien" al lui Russell a apărut în 366 p., format octav, purtând pe fila cu titlul, observația: „Numărul ediției aproximativ 10 milioane").[1] precum și zecile de limbi in cari a fost tipărită publicațiunea respectivă. Sugestive și stârnitoare de curiositate sunt și *titlurile publicațiilor*; de ex.: „De vorbă cu morții"; „Există iadul?"; „Desvelirea adevărului"; „Milioane din cei ce trăiesc acum, nu vor muri!"; precum și cuvintele prin cari se introduc reclamele: „Lucruri pe cari fiecare student în Biblie ar trebui să le știe"; sau: „Ceea ce fiecare creștin ar trebui să știe, însă nici unul din cei fără Dumnezeu nu va înțelege", etc.[2]

La mijlocul de propagandă prin cuvântul scris, aparține și folosirea amplă a *cinematografului*, în care excelează mai ales Russelliștii cu filmul lor „Fotodrama Creațiunii" și Adventiștii.

Cea mai mare importanță o acordă sectarii, *colportajului*, care este socotit ca lucrarea rânduită de Dumnezeu drept mijloc de difuzare a „luminii" cuprinse în cărțile lor. De aceea, colportorii sunt considerați ca „organe divine" ce lucrează sub conducerea lui Hristos, care îi însoțește în toate călătoriile lor.[3]

2. Al doilea mijloc de acțiune este *propaganda prin cuvântul vorbit* sau prin *graiu viu*. Sectarii pun preț deo-

---

[1] *Alger missen*: O. c., p. 43.
[2] *Tarangul*: O. c., p. 54.
[3] *Tarangul*: O. c., p. 54 sq.

sebit pe predică și de aceea își formează predicatorii în școli speciale, care-i învață să-și toarne predica în cuvinte frumos sunătoare și atrăgătoare.

Insuși *colportorul* folosește amplu propaganda prin graiu viu. Căci el face începutul și pune temelia propagandei. Umblând din oraș în oraș, din sat în sat și din casă în casă, colportorul se introduce în familiile creștinilor, recomandă cărțile pe cari le desface, citește din ele, vorbește despre învățătura cuprinsă în ele și — dacă are prilej — face chiar și lecțiuni biblice.[1]

Apoi în casele unde colportorii și-au câștigat prieteni, se fac *adunări* la cari se adună — de obiceiu noaptea — vecinii și alți prieteni. In aceste adunări intervine acțiunea *predicatorului*, care — însoțit de alți adepți ai sectei și având dexteritatea vorbirii — caută mai întâiu prin procedeie abile să clatine convingerea ortodoxă în cei de față. Primele atacuri cad asupra preotului și cultului, asupra venerării sf. Cruci și a icoanelor, asupra botezului, accentuându-se exagerat viața decăzută a ortodoxilor și necesitatea acută a pocăinței. Totodată combat cu mult vicleșug sf. Tradiție și diferite obiceiuri din popor, căutând să strecoare convingerea că Biblia este singurul izvor normativ al credinței celei adevărate. Toate aceste chestiuni le discută *cu Biblia în mână*, voind adeseori să aducă în sprijinul lor și anumite scrieri de proveniență ortodoxă.[2]

Firește, acțiunea mai sus arătată se desfășoară nu deodată ci pe rând, în diferite adunări pe cari le țin la diferiți prieteni, ca să nu fie surprinși de oaspeți nedoriți. Folosindu-se de înclinarea spre misticism a poporului, predicatorul pune în discuție și chestiuni mai adânci, vorbindu-le despre cele de pe urmă ale omului, despre parusie, despre harul sfințitor și pespre taina răscumpărării, în legătură cu citirea unor pasagii din cărțile profetice.[3]

Alte ocaziuni pe cari le folosesc sectarii pentru re-

[1] *Tarangul:* O. c., p. 55.
[2] *Tarangul:* O. c., p. 55 sq.
[3] *Tarangul:* O. c., p. 56.

crutarea de aderenţi, sunt în special *„botezurile"* solemne pe cari le săvârşesc la râuri cu mare pompă şi *înmormântările.* Ambele aceste prilejuri sunt exploatate la maximum în sens propagandistic.

Continuarea operei misionare începute de colportori, se face sistematic şi după un plan bine determinat: Prietenii câştigaţi sunt invitaţi la *adunările oficiale* din casa de adunări mai apropiată sau la *şcoalele de Duminecă ori de Sabbat,* cursuri ce au ca ţintă principală deprinderea cu mânuirea Bibliei. Pentru că *mânuirea Bibliei este cea mai puternică armă de acţiune a sectarismului, iar citirea şi tălmăcirea ei, mijlocul cel mai important al propagandei prin graiu viu.*[1]

Afară de adunările mai sus amintite, trebue să pomenim şi *congresele,* pe cari le ţin în diferite părţi ale ţării şi cu osebire acolo unde propaganda obişnuită a sectei a eşuat sau şi-a pierdut eficacitatea. Atari congrese n'au de scop numai întărirea convingerii sectare sau desăvârşirea organizaţiei, cât mai ales câştigarea de aderenţi.

Dintre cele mai recente congrese sectare la noi, amintim congresul Mileniştilor ţinut la Turda în ziua a doua de sf. Paşti ale anului curent. Că ţinta primordială a acestui congres a fost cea de ordin propagandistic, se vede din faptul că adunarea a fost trâmbiţată printr'o mulţime de afişe şi prin curieri, cari au cutreerat toate satele din vecinătatea oraşului respectiv, îmbiind cărţi pe aproape nimica.[2]

Afară de citirea şi tălmăcirea Bibliei, la care se adaugă uneori citirea unui capitol dintr'o publicaţie sectei, programul adunărilor sectare cuprinde şi *rugăciuni* şi *cântări religioase.* Prin felul în care se execută, şi aceste puncte din program fac parte din metodele de propagandă ale sectarismului.

Liber improvizate şi rostite cu mult patos, rugăciunile

---

[1] Cf. *Colan Nicolae:* La lupta dreaptă! Un capitol de strategie misionară. Sibiu 19—26, p. 29.

[2] Cf. *Faur Aug. Pr.:* Pe marginea unui congres, în „Renaşterea", din 5 Mai 1946, p. 1.

sunt menite să impresioneze mai ales asupra vizitatorilor. De aceea, membrii adunării sunt instruiți după metode anumite, ca să facă o cât mai puternică impresie asupra celor prezenți.

Exploatând plăcerea poporului pentru cântare, sectarii folosesc cu multă abilitate, și cântarea ca mijloc de propagandă. De cele mai multe ori cântarea vocală e acompaniată de cea instrumentală, spre a fi cât mai atractivă.

3. Un foarte eficace mijloc de propagandă este *cuvântul exprimat prin fapte.* In această privință, ținem cu tot dinadinsul să semnalăm următoarele: Propagandiștii sectari exploatează la maximum viața decăzută a unor fii ai Bisericii și caută să convingă că numai în secta lor se simte puterea harului și se poate dobândi pocăință și mântuire adevărată. Mai ales scăderile morale ale unor preoți — din lovirea cărora și-au făcut principiu de acțiune — le folosesc totdeauna ca ocazii binevenite pentru a defăima nu numai ierarhia ci însăși credința și Biserica ortodoxă. Pe de altă parte, caută să convingă lumea că membrii sectei sunt creștini adevărați, cari duc o viață întru totul conformă cu Evanghelia. Ca să salveze aparențele sfințeniei, sectarii cer propagandiștilor o purtare ireproșabilă și se străduesc să manifesteze iubirea dintre ei mai ales în prezența străinilor.

II. Cât privește *organele de propagandă,* acestea poartă următoarele numiri: colportori, evangheliști, predicatori, instructori ai școalelor duminecale, presbiteri, diaconi, secretari ai misiunilor și alți misionari. Dela propagandiștii oficiali: predicatorii, evangheliștii, ajutorii de predicatori, misionarii și colportorii, se cere o pregătire specială și anumite calități.

Să nu uităm că *numărul propagandiștilor este foarte mare* și că *fiecare membru al unei secte este și un propagandist.* Pe lângă aceasta, sectele au diferite societăți pentru tineret, societăți de editură sau economice: bănci, *toate organizate cu scop de propagandă.*

Pentru a face cunoscută metoda de acțiune a organelor de propaganda, vom înfățișa modul de acțiune al colportorului:

Având menirea de-a răspândi în cercuri cât mai largi publicaţiile sectare, colportorul — cu o stăruinţă tenace şi cu o îndrăsneală uneori obraznică — se furişează în case, acostează publicul pe stradă şi pe călători în tren sau în vapor, purtând cu sine cărţi în aparenţă inofensive. Prezent pretutindeni, el oferă cărţile potrivite persoanei cu care are de-a face. Căci prin exerciţii şi experienţă, colportorul dobândeşte o admirabilă dexteritate în a sesiza dintr'o ochire, cu cine are de-a face.

Fiind şi un organ al lucrării misionare, colportorul trebue să aibă cunoştinţe biblice temeinice, să cunoască bine cărţile ce le răspândeşte şi să ştie explica sf. Scriptură. După E. G. White, prorociţa şi dogmatista Adventismului de ziua a şaptea, *colportorul are o situaţie egală în valoare cu cea a predicatorului*. Ca „vânător" şi pescar de suflete omeneşti, el face două lucruri: câştigă adepţi dintre oamenii cari nu vin în adunări şi duce învăţătura sectei din familie în familie. El trebue să atingă şi *latura pastorală* în felul următor: mângâind şi tratând pe cei bolnavi şi descurajaţi, făcând pe *„misionarul sanitar"*, precum şi ajutând pe cei necumpătaţi pentru a se îndrepta.[1]

Pentru ca propaganda sa să fie cât mai eficace, *colportorul* se face *folositor în familie*, fiind prevenitor, plin de atenţie şi purtând uneori sarcinile întreţinerii familiei. Nu are voie să se supere, ci trebue să întâmpine orice greutate cu faţa senină, abţinându-se dela orice ceartă. *Cărţile le oferă în special oamenilor cari iau parte activă la viaţa socială*, adecă conducătorilor poporului. Sub pretextul că desface cărţi, *colportorul face propaganda cea mai intensă.*

Indrăsneţi, harnici, abili, folosind cu multă iscusinţă îndeletnicirile personale ca prilej de prozelitism, alegându-şi îndeletniciri cari îi aduc în contact cu lume multă, *mascându-şi lucrarea sub veşmântul unei ocupaţiuni lumeşti*: pretextează ceva de lucru fiind meseriaşi sau se introduc sub masca de comercianţi ambulanţi,[2] *colportorii desfăşoară o propagandă puternică.*

[1] *Ţerangul*: O. c., p. 62.

[2] *Chirică Vasile Dr.*: Metodele de propagandă practicate de sectari. In „Misionarul", Ian. 1930, p. 28; *Dărvărescu N. I. Ioan*: Adventismul românesc. In „Misionarul", Martie 1930, p. 235 sq.; *Vornav Arghir Diac.*: Metodele de propagandă practicate de sectari. In „Misionarul", Dec. 1929, p. 35.

III. Cât priveşte a treia latură a mijloacelor şi metodelor de acţiune şi anume *terenul*, adecă massele către cari se îndreaptă acţiunea sectară, observăm următoarele:

Metodele si mijloacele de acţiune ale sectarismului sunt cu multă grije şi iscusinţă adaptate la psihologia masselor şi la diferitele circumstanţe în cari se face propaganda. Aceasta este de altfel una din tainele succesului acţiunii sectarismului.

Aşa fiind, colportorii sunt puşi anume să facă *recunoaşterea terenului* şi să informeze centrul asupra diferitelor stări şi împrejurări dintr'o comună, ca pe urmă propagandiştii *să poată exploata respectivele situaţii.*

Propagandiştii se adresează cu predilecţie creştinilor cari locuesc departe de centrul sectelor sau celor din periferiile oraşelor, oamenilor orgolioşi şi cari vânează funcţiuni şi onoruri, dornici de câştig sau naivi în judecată. Ei atacă de obiceiu acolo, unde creştinismul e mai slab şi mai puţin ferit de primejdii, *practicând amplu principiul pescuirii în apă tulbure.*

Fără a avea pretenţia de-a fi prins toate aspectele sau detaliile modului de acţiune al sectarismului, putem spune că *propaganda sectară* — pervertind total principiul biblic: tuturor toate să te faci — calcă orice principiu moral şi *foloseşte absolut toate mijloacele şi împrejurările posibile, pentru a câştiga aderenţi.*

In concluzie finală, trebue să subliniem faptul că cunoaşterea sectelor este de mare importanţă în combaterea sectarismului; de aceea, ea trebue să se facă cu toată conştiinciositatea, întrebuinţând normele şi elementele auxiliare mai sus arătate.

MITROPOLITUL SIMION ȘTEFAN[1]

de

Prof. TULIU RACOTĂ

Directorul liceului de băeți, Sighișoara

Incă înainte de obținerea decretului de confirmare a alegerii sale ca mitropolit, Simion Ștefan dorea să ne dea o traducere integrală și după mai multe isvoade, chiar grecești si latinești, a Bibliei, căci n'o aveam decât fragmentar: *Psaltirea* și *Faptele Apostolilor* date după tălmăcirile husite, de hărnicia diaconului Coresi, *Evanghelia* dată, după aceeași tălmăcire, tot de Coresi și retipărită de concurenții acestuia, Călin și Lorint, și *Palia* cu primele două cărți ale lui Moise, *Facerea* și *Ieșirea*, tălmăcită după două isvoade de mai mulți învățați iubitori de graiu pitoresc și armonios, ca și vrednicul Târgoviștean. De tipărirea Bibliei în slavonește nici nu putea fi vorba: nu numai credincioșii, dar preoții chiar nu înțelegeau cărțile slavone. El voia o Biblie *„pre limba românească, ca să poată ceti și înțelege și mic și mare"*.

Pentru realizarea acestui gând măreț, s'a străduit să-și găsească un colaborator corespunzător, sau chiar mai mulți „preoți cărturari și oameni înțelepți", din neamul său. Și-a găsit unul potrivit intre călugării din Țara Românească. Se vede că între ai săi nu mai erau învățați ca aceia care dăduseră Palia, și că Muntenii nu vedeau în promițătorul mitropolit un eretic. Cunoaștem și numele acestuia: era călugărul Silvestru, probabil egumenul mânăstirii Govora, care a tipărit aci, în 1642, *Evanghelia învățătoare*, și care, chiar după afirmația lui Geleji, știa bine grecește și pricepea limba latină. Silvestru mai cunoștea și slavona; din slavonește făcuse chiar traduceri. La 5 August 1643, se găsea în Transilvania. Gândul mitropolitului a fost pe placul

---

[1] Urmare dela p. 420.

puternicilor zilei, căci Scriptura era temeiul învățăturilor calvine și numai ea — ziceau ei — putea aduce „întremarea sufletească a numeroaselor comune românești sărmane". Pe placul acestora a fost și alegerea făcută de mitropolit: Munteanul Silvestru va putea traduce Noul Testament direct „din limba grecească, în care au scris evangheliștii și apostolii", nu dintr'un intermediar slavon, in care s'au strecurat și „multe minciuni".

Intruparea gândurilor împreunate cerea mult timp și „multă cheltuială". Cum cuvântul biblic era dorit iar „mijloacele materiale neîndestulătoare", Simion Ștefan și Geleji au hotărît să se traducă și tipărească mai întâiu Noul Testament și să se încaseze florinul restant din timpul vlădicului Ilie-Iorest, pentru suportarea cheltuelilor. Superintendentul, zelos cum era, a porunci îndată protopopilor români să adune cât se poate de repede dela preoții de sub ascultarea lor florinul restant și să-l dea preotului Ioan, pe care-l va trimite anume prin țară. Se pare că banii strânși n'au fost îndestulători, căci peste un an Rakoczy scria soției sale să plătească traducătorului 50 florini și un postav, ceea ce aceasta și face. La 1646, traducerea era pe sfârșite, nu însă și grija mitropolitului, mai ales că literile chirilice trimise lui Ghenadie de către Domnul muntean erau inutilizabile. Nu avea nici meșteri tipografi, căci popa Dobre și ai săi s'au împrăștiat încă pe timpul lui Ilie Iorest. De aceea nu mică i-a fost bucuria când a aflat că Principele s'a milostivit și a cerut „materialul de lipsă la turnarea literelor chirilice" și meșteri tipografi.

Dar călugărul Silvestru n'a avut mângâerea să mântue lucrarea. El a murit în decursul muncii grele, cum ne spune Simion Ștefan în „*Predoslovia către cetitori*" a cărții: „Acest Testament l-au început a-l isvodi eromonah Silvestru și el s'au ustenit cât s'au putut și curând i s'a tâmplat lui moarte". Având accentuate preocupări de justeță științifică, a revizuit și, unde-a fost cazul, a corectat tălmăcirea lui Silvestru și a continuat-o servindu-se și el de trei texte „de mare autoritate în materia biblică": textul grecesc, pe care l-a luat ca model, traducerea în latina vulgară făcută de fer. Ieronim și traducerea slavonă cea

mai bună: aceste două texte i-au servit când n'a putut descifra vreun pasagiu obscur din greceşte. Aiurea vorbeşte şi de tiparul cel vechiu care nu poate fi decât *Lucrul apostolesc* al lui Coresi, cum ne arată compararea acestor două redacţiuni. Se pare că s'au folosit chiar şi de tălmăcirea husită. Că traducerea s'a făcut într'adevăr pe o serioasă critică a textelor, ne dovedeşte „între altele, faptul că Simion Ştefan atrage atenţia într'un loc, cum în redacţia slavonă sunt interpelări, pe cari el nu le găseşte în textul grecesc" şi de aceea nu le trece în tălmăcire. La urmă a adăugat un rezumat, „şuma", ca să ajute căutarea în carte, şi o errată. Fiind sigur c'a făcut o faptă bună, pofteşte pe cetitori să compare tălmăcirea cu „izvoadele", căci numai atunci „veţi afla pe ce cale am îmblat". Este întâia traducere făcută cu atâta conştiinciositate.

Dar Simion Ştefan n'a putut face o asemenea tălmăcire. El n'avuse unde să capete ştiinţa din greceşte şi slavoneşte. Ea a fost făcută de Silvestru, care cunoştea bine limbile greacă şi slavă şi binişor latina şi — după moartea acestuia — de alţii, rămaşi până acuma necunoscuţi. Nu încape îndoială că traducătorii au lucrat după indicaţiile lui Simion Ştefan, care a învăţat cum trebue făcută o traducere ştiinţifică, în mediul calvin, cu oameni instruiţi „în ţări străine", cunoscătorii ai „cuvântului lui Dumnezău din scriptura jidovească şi grecească" şi dornici „să-i vestească", cum el însuşi îi caracterizează în întâia Predoslovie a cărţii, în aceea „către măria sa craiul Ardealului". Tot Simion Ştefan a prefăcut scrisul traducătorilor, cum ne arată unitatea stilistică a Noului Testament, deosebirea între stilul cuprinzător şi firesc al acestuia şi acela fără viaţă şi nefiresc din tălmăcirile anterioare ale lui Silvestru. Simion Ştefan, nu lucrătorii săi, avea idei superioare şi cu privire la limba literara în înţeles linguistic.

Simion Ştefan şi-a dat seama de unitatea etnică a nemului său şi şi-a îndreptat gândul către toţi Românii, nesocotind rivalităţile şi graniţele politice vremelnice, aşa cum a făcut şi contimporanul său din Moldova, Varlaam. Numai că Varlaam era încurajat şi ajutat de ambiţiosul Vasile Lupu, de credincioşii săi şi chiar de Petru Movilă.

reformatorul Rusiei, pe când Simion Ștefan era îngrădit în obligații potrivnice neamului său, încătușat, spionat. De aceea patriotismul acestuia este mai cald, mai mântuitor, mai vrednic de admirat. Și Varlaam s'a gândit să întărească legătura de frăție între frânturile neamului, dar gândul cultivării acestei frății este exprimat mai deplin și mai fericit în următoarele cuvinte din minunata „Predoslovie către cetitori" a Noului Testament, atât de importantă sub raportul concepției despre scris și limbă:

„Aciasta încă vă rugămu să luați aminte că Rumânii nu grăescu în toate țărâle într'un chipu, încă neci într'o țară toți într'un chipu; pentr'aceaia cu nevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toți grăindu unu lucru unii într'un chipu, alții într'altu chipu: au veșmânt, au vase, au altele multe au le numeșcu într'un chipu. Bine știmu că cuvintele trebue să fie ca banii că banii acela sănt buni carii umblă în toate țărâle, așa și cuvintele acealia săntu bune carele le înțelegu toți. Noi dreptu aceaia ne-amu silit, de în cât am putut, să izvodim așia cum să înțeleagă toți, iară să nu voru înțeleage toți nu-i de vina noastră, ce-i de vina celuia ce-au răsfirat Rumânii prîntr'alte țări, de s'au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăescu toți într'un chipu".

Simion Ștefan avea deci o conștiință netă despre existența graiurilor și a provincialismelor și despre necesitatea formării și desvoltarii limbii noastre literare. Plastica asemănare a circulației cuvintelor cu circulația banilor (care e traducerea românească a unei maxime latinești cu largă răspândire în cursul veacurilor XVI—XVII: *verba valent sicut numi* — vorbele valorează ca banii) arată că mitropolitul transilvan era conștient că rolul scriitorilor este de a creia o limbă literară comună pentru toți Românii. „El este astfel primul nostru cărturar care ajunge la convingerea că limba poate și trebue să fie cultivată și perfecționată pe cale literară. Precizând idealul nostru linguistic, mitropolitul Simion Ștefan pornește lupta pentru înlăturarea provincialismelor și năzuește pe această cale, să facă din literatura românească cu adevărat patrimoniul intelectual și moral al tuturor Românilor".

Cum în strânsă legătură cu opera de unificare linguistică stă preocuparea de a îmbogăţi limba literară, Simion Ştefan a afirmat necesitatea întrebuinţării neologismelor şi a acceptat o soluţie foarte raţională. Intâlnind în textul grecesc cuvinte fără corespondent în limba noastră, ca „sinagoga", „poblican" (=vameş) şi „gangrena", le-a primit în traducere — aşa cum le-au primit şi tălmăcitorii străini — dar le-a dat o haină fonetică şi morfologică românească:

> „De aciasta încă vom să ştiţi, că vedemu că unele cuvinte unii le-au izvodit într'un chip, alţii într'alt. Iară noi le-amu lăsatu cum au fostu în izvodulu grecescu, văzând că alte limbi încă le ţinu aşia, cumu-i sinagoga şi poblicanu şi gangrena şi pietri scumpe, carele nu să ştiu rumâneşte ce săntu; nume de oameni şi de leamne şi de veşmente şi de alte multe carele nu să ştiu rumâneşte ce săntu, noi încă le amu lăsatu greciaşte pentru că alte limbi inca le-au lăsatu aşia".

In sfârşit, Simion Ştefan, observând că sintaxa înaintaşilor săi este sufocată de armura grea a sintaxei străine, îndeosebi slavone, deoarece aceştia au tălmăcit mai mult cuvintele decât ideile — şi-a propus să se ridice deasupra textelor şi să redea ideea, „înţelesul", căci „scriptura fără înţelesu iaste ca şi trupulu fără sufletu". Şi scriitorii dinaintea lui „izbutiseră adeseori să se scuture de construcţia slovenească, dar mişcarea de independenţă a acestora era mai mult rezultatul unor izbucniri spontane, sub puterea năvalnică a graiului popular". Simion Ştefan a voit, deci, să fie şi desrobitorul conştient al sintaxei literare.

Marele merit al lui Simion Ştefan constă în deosebi în aceea ca a urmărit să se aplice, sau când a fost cazul, a aplicat el însuşi cu multă destoinicie şi cu bun rezultat, aceste idei. De aceea „prima încercare cugetată" de nesocotire a sintaxei limbii originalelor străine este o piatră de hotar în istoria traducerilor noastre şi prin limba ei firească, viguroasă, cuprinzătoare, pe înţelesul tuturora, foarte apropiată de limba literară de azi:

> „Iară tu când te rogi, intră în cămara ta, şi închizând uşa ta, şi te roagă tatălui tău într'ascunsu; şi tatăl tău care vede într'ascunsu, da-va ţie la arătare.

Dară rugându vă, nu grăireţi multu ca păgânii, că le pare că întru multă cuvântarea loru voru fi auziţi.

Deci nu vă închipuireţi lor, că ştie tatăl vostru cealea ce vă trebuescu voao înainte de cearerea voastră.

Dereptu aceaia aşa vă rugaţi voi: Tatăl nostru ce eşti în ceriure, sfinţească-ne numele tău.

Să vie împărăţia ta, fie voia ta, cumu e în ceriuri, aşa şi pre pământ.

Pâinea noastră de toate zilele dă-ni o noao astăzi.

Şi ne iartă noao păcatele noastre, cumu ertăm şi noi greşiţilor noştri.

Şi nu ne duce pre noi în năpaştie, ce ne izbăveaşte pre noi de rău, că a ta iaste împărăţia şi putearea şi slava întru veaci, amin". (Mateiu, cap. 6, v. 6—13).

Sau:

„Dară ce vă pare voao? Să va avea un om o sută de oi şi va rătăci una dentr'ânse, au nu va lăsa noaozeci şi noao în munţi şi va mearge de va căuta pre cea rătăcită?

Şi de se va tâmpla să o afle, adevărat grăescu voao că să va bucura de aceaia mai vârtosu decât de ceale noaozeci şi noao nerătăcite". (Mateiu, cap. 18, v. 12 şi 13).

Forme ca: *cearerea, ceriure, grăireţi, să* (din lat. si, pentru „dacă") dau traducerii un parfum arhaic pe care probabil Simion Ştefan îl „socotea necesar pentru atmosfera în care trebuia auzit cuvântul Domnului".

Noul Testament a apărut la 20 Ianuarie 1648 în tipografia crăiască din Alba-Iulia.

Litera măruntă, fină, elegantă, podoabele cumpătate, săpate după gustul apusean, erau şi ele vrednice de această minunată carte.

Psaltirea a apărut în Decemvrie 1651, tot „întru a Măriei Sale tipografie". Nu cunoaştem numele traducătorului sau al traducătorilor. N. Iorga credea că monahul Silvestru e traducătorul şi al Psaltirii. Chiar predosloviile nu sunt semnate de Mitropolit. Cu toate acestea, el este autorul acesiora, cum dovedesc orânduirea ideilor, fone-

tismul, prolixitatea stilului [1] și în deosebi fondul savant al „Predosloviei către cetitori". Predosloviile cuprind idei intrate în tradiția culturală a Transilvaniei, cum a observat D. Murărașu: „Frumos daru al lui Dumnezău iaste a ști în limbi, numai să viiaze cu dînsele, ca să înțeleagă și alții ce zice, că aimintrea nime nu va putea lua întrămare den cuvăntul sfânt". Găsim și mărturia că „neci popii, netocma ascultătorii" nu înțelegeau cărțile slavone. „Pentr'aceaia să arată luminatu și aiave dintr'aceastia din toate că rugăciunile dintr'adunări, încă și dintr'alte locuri leiturghiile, rugăciunile și cântările și alte slujbe dumnezeești numai ce-su îndeșărt în limbă streină celora ce nu o înțelegu, și înaintea lui Dumnezău încă nu-su voite, carele-su în limbă streină și nu le înțelegu, și cu vină să voru păgubi ceia ce slujesc slujba Dumnezeiască în limbă streină neînțelegându-o". Psaltirea s'a tradus „pre limba românească ca să o poată ceti înțelegându-o și mic și mare".

S'a tradus — ni se spune — din „limba jidovească" pentru că „apa totu-i mai curată și mai limpede în izvoru de cât în pârae, că de ce se departă apa de izvor totu-i mai inmestecată și mai turbure". S'a utilizat și un text grecesc. Se pare că afirmațiunea că s'a utilizat textul evreesc „era mai mult o recomandație ca să se vândă cartea decât adevăr". Se pare, apoi, că s'au folosit și de tălmăciri mai vechi. Și de data aceasta s'a lucrat după o metodă științifică. Avem chiar variante de traduceri în glose marginale. La fiecare psalm s'a pus „summa și părțile psalomilor arătând care psalom câte părți are, și care parte, până în ce stih au soroacă cuprinde și despre ce grăiește prorocul. După aceastia, am pus Titulușul, unde l-am găsit și jidovește și am tocmitu psalomii toți cu stihuri, ca să poată afla mai în de grab ce va vria să caute".

Limba e asemenea aceleia din *Noul Testament*.

„Cătră tine D(oa)mne rădicu sufletul mieu. Dumnezăul mieu spre tine nădăjduescu, să nu mă rușinezi și să nu să bucure pizmașii miei de mine...

Căile tale D(oa)mne spune-mi și cărările tale învață-mă".

---

[1] Tuliu Racotă: *Mitropolitul Simion Ștefan al Bălgradului adnotator al cronicii lui Gr. Ureche și relațiile sale cu Calvinii*, Sibiu, 1942 (Extras din Transilvania, anul 73, Nr. 2—3, p. 6—12).

Sfaturile și „posleduirea" lui Simion Ștefan sunt, deci, evidente.

Aceste două cărți (cele mai de căpetenie din toată Scriptura) au avut o însemnată importanță culturală. „Frumos tipărite, scoase în vânzare cu un preț mic și lipsite de orice ar fi putut să pară eres", ele au răsbătut în toate părțile românești și în toate straturile poporului odată cu limba lor cuprinzătoare și armonioasă și au ajuns adevărate comori spirituale pentru sufletul care căuta mângăiere, îmbunare și luminare. Mitropolitul Șaguna, un editor de mai târziu al Bibliei, a așezat Noul Testament la temelia culturii românești, alături de Biblia dela 1688 apreciind ambele tălmăciri astfel: „Aceste două traduceri sunt ușile prin cari s'a învrednicit poporul românesc a intra în câmpul ceresc al dumnezeeștilor învățături, cari, în mijlocul vijeliilor și valurilor lumii, rămân neclătite și adevărate din veac în veac. Ele sunt izvoarele din cari au izvorît întâia dată apa vieții veșnice pentru neamul românesc, în toate părțile pământului, pe unde este risipit".

În Transilvania, răspândirea lor s'a bucurat și de sprijin calvin. Astfel, de pildă, la 1650, principele transilvan l-a îndatorat pe popa Savul să răspândească Catehismul, Noul Testament și Psaltirea, în comitatele peste care-i acordase drepturi episcopești: Solnocul Interior și Mijlociu, Maramureș și Sătmar. Tălmăcirile acestea au fost întrebuințate și în școala românească din Făgăraș înființată de principesa Susana Lorantffi în primăvara anului 1657 pentru calvinirea mlădițelor valahe — ca și în aceea mai veche, dar cu aceeași tendință, din Banat.

„*Noul Testament*" și „*Psaltirea*" s'au răspândit îndeajuns prin Transilvania, încât mitropolitul Sava Brancovici putea dispune în soborul din 1675 ca toți preoții să predice românește dacă nu vor „să se oprească din popie"; iar cu doi ani mai târziu să-i ordone astfel preotului Paștiu: „Să te nevoești foarte tare... să povestești Scriptura Svântă oamenilor în limba în carea grăesc, ca să înțeleagă tot creștinul, și mare și mic, cuvântul lui Dumnezău".

Noul Testament și *Psaltirea* vor colabora la traduceri noui.

Astfel *Biblia dela Bucureşti* (1688) se află sub influința acestor cărți. Traducătorii acestei Biblii, frații Șerban și Radu Greceanu, au imitat după *Noul Testament* dela Alba-Iulia datele de erudiție cu cari e anunțată Biblia[1] precum și metoda de rezolvire rațională a problemei neologismelor[2] și s'au folosit de tălmăcirile dela Alba-Iulia (modernizându-le uneori textul), cum ne-o dovedește compararea redacțiunilor:

Evanghelia dela Mateiu, cap. 12, v. 1—3:

Noul Testament, 1648:	Biblia dela Bucureşti:
„Intraceaia vreame mergea I. C. Sâmbăta pre în sămânături iară ucenicii lui flămânzirâ și începură a rumpe spice și a mânca.	„Intraceaia vreme mearse I. C. Sâmbăta pren sămânături, iară ucenicii lui flămânzirâ și începurâ a zmulge spice și a mânca.
Iară fariseii văzând, zisără lui, iaca ucenicii tăi fac carea nu să cade a face Sâmbăta.	Iară fariseii văzând, ziseră lui iată ucenicii tăi facu carea nu se cade a face Sâmbăta.
Iară elu zise loru, au n'ați cetit ce făcu D(a)v(i)d când flămânzi elu, și carii era cu elu".	Iară elu zise loru, au n'ați cetit ce au făcut Davidu cându au flămânzit elu și carii era cu elu.

Noul Testament tipărit de *Antim Ivireanul* la 1703 este „o reproducere puțin modificată" a Noului Testament dela Alba-Iulia, cum se poate ușor constata dacă se compară textul din Mateiu, c. 18, v. 1—3:

Noul Testament, 1648:	Noul Testament, 1703:
„Intr'acel ceas se apropiară ucenicii cătră Iisus zicând; Oare cine-i mai mare întru împărăția cerurelor?	„Intr'acela ceasu să apropiiară ucenicii cătră Iisus zicând: Oare cine-i mai mare întru împărăția ceriurilor?
Și chemă Iisus un prunc (= copil) și-l puse în mijlocul lor.	Și chemând Isus unu copilu, îl puse în mijloculu loru.
Și zise: adevăru grăescu voao:	Și zise: adevăru grăescu voao

[1] Căci în Noul Testament dela Alba Iulia „ni s'a vorbit pentru prima oară: de izvodul grecesc, cel latinesc și cel slavonesc".

[2] „Și măcaru că la unele cuvinte să fie fostu foarte cu nevoe tălmăcitorilor pentru strimtarea limbii româneşti, iară încăș având pildă pre tălmăcitorii Latinilor și Sloveanilor, precum aceia așa și ai noștri le-au lăsatu precum să citescu la cea elinească".

să nu vă veți întoarce, și să fiți ca porumbeii, nu veți intra întru împărăția cerіurelor.	de nu vă veți întoarce, și să fiți ca copiii, nu veți intra întru împărăția cerіurilor.

Noul Testament din 1703 este împărțit în capitole și verseturi, nu în citanii sau zaceale. S'a urmat, deci, în toate izvodul dela 1648.[1]

La opera de revizuire și tipărire din nou a Sfintei Scripturi, Andreiu Șaguna de asemenea s'a servit de Noul Testament dela Alba-Iulia, cum mărturisește în prefața Bibliei apărute la Sibiu la 1858. Cu acel prilej, marele mitropolit a făcut următoarea constatare pe care o transcriu întocmai, căci arată în mod convingător obligațiunea fiecărui tălmăcitor al Bibliei de a ține seama de izvodul dela 1648:

„Limba Bibliei pentru un popor numai odată se poate face; dacă s'a învins piedeca cea mare a traducerii credincioase și înțelese, și dacă poporul a primit limba aceea așa zicând în însăși ființa sa; atunci următorii n'au de a face altă... limbă; limba Bibliei nu e făcută, ci luată chiar din gura poporului; și așa traducătorul nu este decât un răsunet nu numai al limbii, ci și al simțirii și peste tot al chipului, al cugetării poporului ... nici unul dintre conducătorii de mai târziu nu poate fi părtaș laudei, ce se cuvine acelora, cari au altoit întâia dată cuvântul Sfintei Scripturi în pom românesc; ci toți de mai târziu au prenoit și îndreptat numai unde și unde aceea, ce traducătorii cei dintâi, ca nemernici de abia ai unui veac, n'au putut să îndrepte; dar nici n'au avut lipsă de a îndrepta, fiind că pe vremurile lor a fost bine și desăvârșit așa. Iară limba noastră e pom viu ... ramurile bătrâne și fără suc se usucă și cad, mlădițe tinere ies și cresc; frunza se veștejește și se scutură; dară alta nouă curând îl împodobește; toate ale lui se fac și se prefac. Iar tulpina rămâne totdeauna aceeași".

*
* *

[1] In Muntenia, Noul Testament dela Alba-Iulia a circulat și în copii manuscrise. „*Tetraevanghelul manuscris din 1650 -75* este o copie munteanească făcută după izvodul din Bălgrad", ne informează M. Gaster în a sa Crestomație (p. XXX).

Cuvine-se, deci să ne închinăm memoriei aceluia care într'un veac de asupriri și pătimiri a nesocotit granițele vremelnice și s'a înălțat deasupra preocupărilor vremii dând din bogăția sufletului său hrană sufletească și mângăiere celor umiliți, în limba lor, și silindu-se să tălmăcească în așa fel cuvântul lui Dumnezeu „cum să înțeleagă toți" și trăitor să fie.[1]

[1] BIBLIOGRAFIE: 1. I. Bianu și N. Hodoș: *Bibliografia românească veche*, vol. I, Buc., 1903; 2. M. Gaster: *Chrestomathie roumaine*, vol. I, Leipzig-București, 1891; 3. N. Iorga: *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, vol. I, ed. II, Buc. 1929; 4. Idem: *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I, Buc., 1915; 5. Idem: *Istoria literaturii românești*, vol. I, ed. II, Buc., 1925; 6. Șt. Meteș: *Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Transilvania și Ungaria*, vol. I, Sibiu, 1935; 7. Dr. S. Reli: *Curs de istoria bisericii române*, vol. I (curs univ.); 8. N. Cartojan: *Istoria literaturii române vechi*, vol. II, Buc. 1942; 9. D. Murărașu: *Istoria literaturii române*, Buc., f. a.; 10. T. Bocoiă: *Mitropolitul Simion Ștefan al Bălgradului adnotator al cronicii lui Gr. Ureche și relațiile sale cu calvinii*, Sibiu, 1942 (Extras din Transilvania, anul 73, nr. 2—4); 11. Idem: *Mitropolitul Simion Ștefan în Ținuturi Secuizate*, a. 1939, nr. 59; 12. I. Lupaș: *Documente istorice transilvane*, vol. I, 1599—1699, Cluj, 1940; 13. N. Dobrescu: *Fragmente privitoare la istoria bisericii române*, Budapesta, 1905; 14. T. Cipariu: *Arhivu pentru filologie și istorie*, Blaj, 1867—1871; 15. Z. Păclișanu: *Gavrilă Bethlen și Biblia românească*, în „Universul" din 2 Martie 1944; 16. Gh. Nedioglu: *Istoria literaturii române vechi, cl. VI*, ed. VI, Buc., 1935; 17. Gh. I. Chelaru și Sc. Struțeanu: *Limba română, cl. VI*, ed. III-a, Buc. 1935; 18. I. Lupaș: *Istoria Românilor pentru cursul superior*, ed. XV-a, Sibiu, 1944; 19. Idem: *Problema confesională a României*, în Studii, conferințe și comunicări istorice, vol. II, Cluj, 1940; 20. Idem: *Biruința limbii și a culturii române în cursul veacurilor XVI și XVII*, în Studii istorice, vol. IV, Sibiu, 1943; 21. Const. Solomon: *Biblia dela București* (1688), Tecuciu, 1932; 22. Gh. Șincai: *Cronica Românilor*, vol. III, Buc., 1886; 23. Gh. Tulbure: *Mitropolitul Șaguna*, Sibiu, 1938; 24. Patriarhia Română: *Sfânta Scriptură*, Buc., 1936.

MIŞCAREA LITERARĂ

Pr. Petre Vintilescu: FUNCŢIUNEA ECLESIOLOGICĂ SAU COMUNITARĂ A LITURGHIEI. Bucureşti, Tipografia Cărţilor bisericeşti 1946, p. 30.

E un semn bun că teologii români se ţin în pas cu vremea şi nu stau de o parte, indiferenţi sau neputincioşi în faţa schimbărilor structurale pe care le suferă astăzi societatea românească. In reviste, în ziare, chiar şi în cărţi întregi teologii români pun problemele sociale în lumina învăţăturii creştine sau scot din această învăţătură îndrumări sănătoase pentru nevoile sociale actuale, fără ca prin aceasta să coboare creştinismul la rolul minor de simplu instrument al reformelor sociale, căci creştinismul este şi rămâne în esenţa sa o religie, un mijloc de mântuire.

In această ordine de tipărituri cu caracter de strictă actualitate se plasează şi studiul Părintelui Profesor Petre Vintilescu, *Funcţiunea eclesiologică sau comunitară a liturghiei*, pe care nu vom căuta să-l rezumăm, ci trimitem pe cititori să-i guste direct, prin lectură proprie, prea frumoasele pagini de teologie, psihologie şi sociologie în acelaşi timp. Căci scrisul Părintelui Profesor şi Decan Petre Vintilescu este neobişnuit de stilizat şi temeinicit pe vaste lecturi de specialitate şi texte originale, punând şi rezolvând ortodox cele mai delicate probleme liturgice şi pastorale, dar îngăduindu-şi adesea şi largi sinteze din aceste două discipline.

Studiul *Funcţiunea eclesiologică sau comunitară a liturghiei* îmbină liturgica şi pastorala, arătând cele două feţe ale cultului creştin: faţa sacramentală şi cea socială: mai ales aceasta din urmă, deoarece „liturghia are conceptual o misiune eclesiologică sau comunitară" (p. 4).

Intr'adevăr, unind pe credincioşi cu Hristos în sf. Euharistie, liturghia îi uneşte în acelaş timp şi între ei, făcându-i un singur trup, trupul lui Hristos: Biserica. In felul acesta se stabileşte unitatea de conştiinţă, de gândire şi de acţiune a credincioşilor. Funcţia comunitară a liturghiei se arată în toată splendoarea ei în deosebi în rugăciunea liturgică, în care iese la iveală duhul solidarismului creştin şi al asistenţei mutuale. Dar în general liturghia conţine toate principiile de unificare, pacificare, toleranţă, conlucrare, ajutor reciproc, etc., fără de care nu este cu putinţă convieţuirea în familie, în stat, în diferitele societăţi omeneşti şi nici nu se pot stabili raporturi pacifice între popoare. Căci liturghia izbuteşte să realizeze unitatea in-

terioară, pe temeiul căreia se poate clădi apoi unitatea exterioară. Ea adună pe oameni „în jurul principiului absolut al unităţii sociale, unicul Dumnezeu" (p. 25).

„Liturghia asigură deci comunităţii omeneşti fundamente incomparabil mai adânci decât orice legătură naturală, juridică, etc., cum este sângele, limba, rasa, drepturile omului, convenţiile politice, economice, etc." (p. 28).

Este evident că studiul acesta al Părintelui Profesor Petre Vintilescu are — pe lângă caracterul de cercetare ştiinţifică în domeniul liturgicei — şi un pronunţat accent de apologie liturgică şi socială a creştinismului. Ca atare, el poate fi luat drept model de toţi cei ce se străduesc să arunce lumină creştină asupra problemelor sociale. Într'o vreme ca a noastră de chinuitoare căutare a cărărilor viitorului.

Şi credem că ar fi bine ca un număr din ce în ce mai mare de teologi români să îmbrăţişeze problemele sociale, fără intenţia expresă de a ajunge la un *Cod social ortodox*, dar cu conştiinţa limpede că Biserica ortodoxă are ceva de spus în vremea noastră şi merită să fie ascultată.

Diacon Dr. EMILIAN VASILESCU

*

Dr. *Mircea Chialda* : MELHISEDEC, PREOTUL-REGE DIN SALEM. Caransebeş 1946, p. 26.

Sub acest titlu, profesorul de V. T. dela Academia teologică din Caransebeş ne înfăţişează personalitatea atât de enigmatică a lui Melhisedec.

Apariţia acestui rege-preot, care are credinţa în Dumnezeul cel adevărat, creator al cerului şi al pământului, este plină de însemnătate. Personalitatea lui este o dovadă că din întunericul adânc în care căzuse păgânătatea, se înalţă ca o lumină purtătoare de adevăr simbolul unei preoţii adevărate şi universale. Această preoţie, care apare spontan în Melhisedec, se cere din nou restabilită, ca omul căzut sub povara păcatului să se poată elibera şi să devină creatură curată, care să se unească din nou cu Dumnezeu într'o comunitate de credinţă adevărată şi dragoste curată.

Lucrarea este alcătuită dintr'o *Introducere* şi urmatoarele capitole: 1. *Melhisedec întâmpină pe Avraam*; 2. *Melhisedec-Mesia*; 3. *Diferite păreri* despre persoana lui Melhisedec, şi 4. *Critica negativă* despre Melhisedec.

In Introducere autorul face o sumara descriere a epocii lui Melhisedec. In cap. I studiază împrejurările în cari a avut loc întâlnirea între Avraam şi regele Melhisedec. Determină mai de aproape localitatea Salem (Ierusalim) şi indica semnificaţia demnităţii de rege şi preot a lui Melhisedec, „care prin credinţa lui curată rămâne o mărturie eclatantă că şi'n afară de Israel exista cunoaşterea adevăratului Dumnezeu".

In cap. II se vede cum acea personalitate, care părea misterioasă celor din V. T., se lămureşte tot mai mult, desăvârşindu-se în persoana Aceluia, care va fi preot-rege... Combătând în cap. următor (III, p. 19–23) diferitele păreri eronate despre persoana lui Melhisedec, autorul constată că Melhisedec a fost, fără îndoială, o persoană istorică, ca şi regii Pentapolei, sau ca Avraam şi regii amorei. Cu cei cari atacă caracterul istoric al evenimentelor, autorul se răsboeşte cu succes şi în cap. ultim, fixând lui Melhisedec rolul şi locul pe care-l merită în istorie.

Lucrarea Păr. Prof. M. C. este o admirabilă monografie biblică.

Prof. Dr. NICOLAE NEAGA

*

Diacon Dr. *Em. Vasilescu*: VALOAREA ARGUMENTELOR RAŢIONALE PENTRU DOVEDIREA EXISTENŢEI LUI DUMNEZEU. Sibiu, Tipografia Arhidiecezana 1946, p. 42.

In lucrarea de faţă, autorul, cu un vădit curaj intelectual pune în discuţie o problemă care atinge apologetica în însuşi miezul preocupăriior ei. Intr'adevăr, apologetica este considerată disciplina teologiei care face cel mai mult apel la raţiune. Raţiunea ar fi metoda prin excelenţă a apologeticei. Deci a face apologetică ar însemna implicit a afla dovezi raţionale suficiente, pentru a crea prin evidenţa raţională certitudinea existenţei lumii suprasensibile în conştiinţa omenească.

Ceea ce n'au sesizat însă totdeauna susţinătorii metodei raţionale în teologie este relativismul şi imanentismul uman în care împing realitatea suprasensibilă când condiţionează veritatea şi chiar existenţa ei de slabele puteri comprehensive ale intelectului uman. Raţiunea discursivă este incapabilă să ne dea o imagine adecuată a Dumnezeirii. Ca funcţie prin excelenţă umană, ea umanizează totul, în aşa fel încât nu reuşeşte să ne dea despre Dumnezeu decât cel mult o imagine cu totul antropomorfică. Ce putem cunoaşte din adevărata fiinţă a Dumnezeirii, pe calea raţională şi ce valoare are această cunoştinţă împreunată sau ajutată de alte moduri de cunoaştere, ca de pildă cel intuitiv, al credinţei, constitue de altfel nodul gordian pe care încearcă să-l deslege această lucrare de proporţii reduse, dar foarte densă şi complect alcătuită.

Din capul locului problema se pune astfel: Poate fi Dumnezeu obiect al cunoaşteri indirecte, raţionale şi în ce măsură este sau nu este? Au fost curente de gândire care au negat posibilitatea cunoaşterii raţionale a lui Dumnezeu. Au fost şi unii care au accentuat şi chiar au abuzat de raţionalism, cum au fost de pildă scolasticii. Adevărul însă este la mijloc, ca totdeauna. „Gnoseologia ortodoxă, lămureşte Păr. V., evită unilateralitatea şi exagerarea teologiei romano-catolice care a dogmatizat cunoaşterea mediată a lui Dumnezeu, dar evită în acelaşi timp şi unilateralitatea extremei opuse, cea tradiţionalista, pietista, ontologista, sentimentalista, voluntarista, intuiţionista

şi protestantă în general, care arunca pur şi simplu peste bord orice argumentare raţională pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu" (pag. 39).

Analizând mai bine temeiurile adânci ale gnoseologiei religioase-creştine şi ortodoxe şi raportând cunoaşterea raţională la fiinţa inefabilă şi insondabilă a lui Dumnezeu, se înţelege că Dumnezeu nu poate fi cunoscut prin mijloace raţionale, căci această cunoaştere nu se poate realiza decât când se poate stabili un raport direct, intuitiv, între un subiect şi un obiect. Ori Dumnezeu în sine nu este un obiect propriu cunoaşterii raţionale, ci subiect, adică o realitate suprasensibilă. Deaceea, dacă am izola pe Dumnezeu în infinitatea spirituală, negrăită a fiinţei Sale noi nu am putea avea despre El o cunoaştere, raţională şi poate că nici un fel de cunoaştere. Adevărul este însă că Dumnezeu nu rămâne izolat în dumnezeirea Sa ci se manifestă in lume ca Creator şi proniator al ei. Privind la creaţia şi lucrările Lui, noi indirect îl vedem pe El. Deci ipostaza de creator şi proniator a lui Dumnezeu este temeiul necesităţii şi al valorii cunoaşterii raţionale a lui Dumnezeu. Creaţia poartă în ea ca pe un dat al imanenţei pecetea Creatorului ei. In aceasta constă toată forţa virtuală a argumentelor raţionale pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu. Obiectul creaţiei ascunde în dosul lui Subiectul divin, aşa dupăcum corpul omenesc ascunde după el prezenţa unificatoare a unui Eu. Dar după cum nu toţi sunt dispuşi să accepte în dosul corpului un eu de sine stătător, tot aşa sunt destui care nu se grăbesc să raporteze faptul creaţiei la Creatorul ei. Din perspectiva raţiunii pervertite de păcat acest raport lăuntric necesar de cauzalitate ontologică nu apare deloc evident şi pentru a-l pune în lumină e necesar un efort, încurajat desigur de „istinctul" cauzal imanent raţiunii, dar efectiv ajutat de o lucrare specială de luminare a graţiei divine. „Cugetarea răsăriteană, zice Păr. V., admite o colaborare „teandrică" în actul cunoaşterii religioase, în care nu se poate spune până unde merge iniţiativa de sus şi până unde se întinde contribuţia de jos, dar e sigur că fără această colaborare nu se poate vorbi despre o cunoaştere religioasă propriu zisă".

De aici urmează că adevărata „theologhisire" nu constă în raţionalizarea stearpă a supranaturalului, ci în colaborarea intimă, organică, dintre raţiune şi credinţă. „Cu raţiunea luminată de Credinţă, continuă acelaşi autor, omul poate face filosofie religioasă şi încă bună". Pornind iniţial dela respectul revelaţiei şi desfăşurându-se totuşi neforţat, în sensul posibilităţilor şi aspiraţiilor ei legitime, filosofarea religioasă nu este altceva decât o armonică îmbibare între raţiune şi credinţă, din care nici una nu este lezată în funcţiunea ei normală, ci se completează, raţiunea oferind credinţei mijloacele de care dispune, iar credinţa oferind raţiunii scopurile, de care originar aceasta este lipsită.

Oricum, meritul acestei lucrări este de a fi manifestarea curajoasă a unei atitudini. Ea este o lucrare de avangardă în sânul ape

logeticei româneşti, prea legată parcă de marile sisteme filosofice raţionaliste din trecut. Inzestrată cu un bogat material informativ, de cea mai bună calitate, utilizând în largă măsură mărturii filosofice şi patristice din toate epocile, începând cu Origen, Plotin, Grigorie de Nissa, Augustin, Simion Noul Teolog, şi sfârşind cu existenţialismul, filosofia valorilor, imanetismul şi în special cu teoriile recente ale lui M. Blondel, Ed. Le Roy, Max Scheller, etc., lucrarea merită toată consideraţia ştiinţifică. Dar pe lângă preţioase lămuriri asupra gnoseologiei ortodoxe ea precizează în acelaşi timp şi locul şi pretenţiile legitime pe care le poate avea metoda raţională în teologie. Căci concluzia pe care o trage autorul din cele expuse în legătură cu valoarea argumentelor raţionale pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu se răsfrânge asupra întregei apologetici. Atribuind acestor argumente raţionale rolul „de a complecta şi preciza cunoaşterea directă, intuitivă, a simţului religios" urmează că însuşi modul de a defini apolo[illegible] se modifică întrucâtva. Părerea noastră este — în acord credem cu a autorului mai sus citat — că raţionalismul apologeticei trebue atenuat. Credem că e mult mai corect să înţelegem prin apologetică acea disciplină a teologiei care încearcă sistematic prin metoda ştiinţifică să facă o critică creştină a tuturor concepţiilor şi să adapteze adevărurile fundamentale ale credinţei la progresul general al culturii.

Preot IOAN OPRIŞ

Preot *Marin Popa-Nemoiu*: TATĂL NOSTRU CARELE EŞTI IN CERIURI. Colecţia „Hrana Duhovnicească". Craiova (1946), p. 16 (dintre cari 8 p. ilustraţii religioase în culori).

Părintele M. P.-N. dela biserica Obedeanu din Craiova a întrecut cu această broşură tot ce s'a tipărit până acum la noi privitor la *Rugăciunea domnească*.

Tâlcuirea celor şapte cereri ale ei este făcută in pilde. Alăturea, pe câte o pagină întreagă, în culori, ai ilustraţia cererii respective.

Execuţia grafică, la înălţimea textului, adică ireproşabilă.

O recomandăm călduros. Comenzi, la Librăria Arhidiecezană (Sibiu, str. Mitropoliei 45).

Dr. GRIGORIE T. MARCU

NOTE ŞI INFORMAŢII

S'A IMPLINIT UN VEAC dela venirea lui Şaguna în Ardeal. Avea atunci vârsta de 38 ani. Curtea împărătească din Viena, în înţelegere cu Patriarhia sârbească din Carlovit, l-a numit la 27 Iunie 1846 vicar general al Bisericii ortodoxe ardelene. In 21 August (2 Septemvrie) 1846, Arhimandritul Andreiu şi-a luat slujba în primire.

Nepoftit de nimeni dintre localnici, Şaguna s'a pus pe lucru cu râvna păstorului hotărît să nu se mai despartă niciodată de turma ce i-a fost încredinţată spre duhovnicească chivernisire.

Ce-a găsit aici şi ce a înţeles să facă dintru tot începutul, va rememora după cuviinţă un articol închinat acestui eveniment, care va apărea în proximul număr al revistei noastre.

*

DUMINECĂ 24 Noemvrie a. c. a fost inaugurat noul local al liceului confesional de fete „Doamna Stanca" din Cluj, construit prin osârdia P. Sf. Episcop Nicolae Colan.

La festivitate a participat şi I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

*

I. P. SF. Nicodim, Patriarhul României, însoţit de o delegaţie restrânsă — din care a făcut parte şi P. Sf. Episcop Dr. Nicolae Popoviciu al Oradiei — a făcut o vizită la Moscova. Primirea de care s'a împărtăşit delegaţia Bisericii ortodoxe române în capitala Uniunii Sovietice — unde a sosit Dumineca 28 Oct. a. c. — a fost strălucită. Clerul şi poporul [redacted] rus, în frunte cu I. P. Sf. Patriarh Alexei al Moscovei şi al întregei Rusii, şi cu dl Karpov, preşedintele Comitetului pentru chestiunile Bisericii ortodoxe de pe lângă Consiliul de miniştri al URSS, au participat în număr considerabil la sfintele slujbe săvârşite în cursul acestei vizite, şi la manifestaţiile de amiciţie dintre cele două Biserici surori.

La plecarea din Moscova, I. P. Sf. Patriarh Nicodim a declarat că „legăturile tradiţionale de prietenie şi unitate cu Biserica ortodoxă rusă au fost reluate. Aceste legături se vor strânge din ce în ce mai mult, ceea ce ne va permite să întreprindem acţiuni comune în toate problemele religioase ale ortodoxismului".

La înapoierea în Bucureşti, delegaţia Bisericii noastre a fost salutată cu multă căldură de dl Prim-ministru Dr. Petru Groza şi de dl S. I. Kaftaradze, ambasadorul URSS în România.

S'a anunţat că I. P. Sf. Patriarh Alexei al Moscovei şi al întregei

Rușii va întoarce vizita făcută de delegația Bisericii noastre. Sosirea I. P. Sf. Sale în România este proiectată pentru primăvara anului viitor (Maiu 1947).

✠

STUDENȚII Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu, constituiți în Societatea de lectură „Andreiu Șaguna", au comemorat după datină, la 30 Noemvrie a. c. (sf. Apostol Andreiu), pe restauratorul Mitropoliei ortodoxe a Ardealului.

Festivitatea s'a desfășurat în aula școalei și a fost onorată cu prezența unui public număros, în frunte cu P. Sf. Arhiereu-vicar Teodor Scorobeț.

Programul, de cuprins exclusiv religios, a fost alcătuit din coruri — dirijate de Păr. prof. Gh. Șoima — recitări, un cuvânt festiv rostit de Păr. prof. Nicolae Mladin, președintele onorific al Societății de lectură și o disertație a studentului teolog din anul IV Păr. ieromonah Dosoftei Murariu, cu titlul „Biserica și pacea lumii".

P. Sf. Arhiereu-vicar Teodor Scorobeț a împărtășit studenților teologi binecuvântarea I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care lipsind din localitate, n'a putut participa la festivitate.

✠

IN locul Păr. Prot. stavr. Dr. D. Stăniloae, demisionat, P. V. Consiliu arhiepiscopesc ort. rom. de Alba-Iulia și Sibiu a numit rector provizoriu al Academiei teologice „Andreiane" pe P. C. Prot. Dr. Nicolae Neaga, titularul catedrei de Exegeza Vechiului Testament.

✠

ȘCOALA de cântăreți bisericești a Arhiepiscopiei Sibiului, intrată în al 20-lea an de existență, a comemorat Sâmbătă 26 Oct. a. c. pe patronul ei Dimitrie Cunțan.

La festivalul ce a avut loc din acel prilej în aula Academiei teologice „Andreiane" a participat un public număros, în frunte cu I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. Sf. Arhiereu-vicar Teodor Scorobeț, dl Dr. Friedrich Müller, episcopul bisericii evanghelice C. A. din România, consilierii mitropolitani și arhiepiscopești și Păr. prof. Dr. Nicolae Neaga, rectorul Academiei teologice „Andreiane" cu corpul profesoral.

In program, recitări, coruri dirijate cu simț artistic de Păr. diacon Anatolie Scurtu și un avântat cuvânt comemorativ pe care directorul școalei, Păr. Valeriu Popa, l-a încheiat cu o constatare mișcătoare prin noutatea formulării ei: „Dimitrie Cunțan s'a născut în anul 1837 — și încă n'a murit!"

✠

PESTE un milion și jumătate au costat cununile comandate pentru două înmormântări — și nu dintre cele mai pompoase. Evaluarea a făcut-o P. C. Prot. Stavr. Dr. Sebastian Stanca, consilier episcopesc î. r., într'un articol apărut în „Telegraful Român" (nr. 47—48 a. c.), sub titlul: Cununile dela înmormântări".

Fără să tragă la'ndoială semnificația superioară a acestor omagii postume, și deci fără gând de stricare a datinilor noa-

stre străvechi, dar luând aminte la asprele nevoi ale acestor vremuri de lipsuri, P. C. Sa recomandă transformarea echivalentului cununilor dela înmormântări în fapte de binefacere şi milostivire creştinească.

La noi în Ardeal, este îndătinată răscumpărarea cu bani a felicitărilor de ziua onomastică şi de ziua naşterii: In loc să şi le prăznuiască în ospeţe, sărbătoriţii fac o danie mai mult sau mai puţin substanţială unei instituţii de binefacere.

Propunerea Păr. Stanca nu este, deci, lipstită de cazuri de precedenţă şi de aceea ea nu trebue să rănească sensibilitatea nimănui. Să ne gândim, cu P. C. Sa, cât de bine ar prinde fondului de întreţinere a Orfelinatului Bisericii noastre măcar o parte din sumele fabuloase ce se cheltuiesc periodic pentru omagierea celor decedaţi. Transformând florile în pâine pentru cel flămând, în vestmânt pentru cel gol, împlinim incontestabil mai fidel povaţa Evangheliei lui Hristos şi contribuim totodată la alinarea atâtor suferinţe sociale.

Nu ne îndoim că preoţimea noastră va îmbrăţişa cu simpatie propunerea generoasă a Păr. Stanca — şi că va păşi la punerea ei în aplicare cu tot tactul cuvenit.

GR. T. M.

SUMARUL
„Revistei Teologice" pe anul XXXVI (1946)

I. Articole și studii

II. Atitudini

III. Mişcarea literară

IV. Cronică

V. Note și informații

BIBLIOGRAFIE

† **Nicolae,** Episcopul Clujului: Noul Testament. Ediția II. Cluj 1945
— Hristos și viața omenească (traducere). Sibiu 1946
— In legături. Cluj 1946.
Belea Nicodim Preot: Calea către preoție. Sibiu 1946
Belu I. D. Dr.: Despre iubire. Timișoara 1945
Bezdechi Șt. Dr. Prof univ.: Cronica inedită dela Blaj a protosinghelului Naum Râmniceanu. Partea I. Sibiu 1944
Braniște Ene Diacon: Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila. București 1943
Cabasilas Nicolae: Despre viața în Hristos. Trad. de Dr. T. Bodogae. Sibiu 1946
Coman V. Preot: Exorciștii in Dreptul bisericesc. Brașov 1945
Crăciun I. Dr. Prof. univ.: Catehismul românesc din 1544. Sibiu-Cluj 1945–46
Deheleanu P. Dr. Prot.: Frumuseți literare în Sfânta Scriptură. Arad 1946
Felea V. Ilarion Dr. Prof.: Religia iubirii. Arad 1946
Gherman P. Septimiu: Școala șaguniană școală a poporului. Sibiu 1945
Ionescu Șerban Dr. Prof. univ.: Probleme de Morală socială. Vol I. București 1946
Lupaș-Vlasiu Marina Dr.: Aspecte din istoria Transilvaniei. Sibiu 1945
Marcu T. Grigorie Dr. Diacon: O știință nouă: Istoria vremurilor neotestamentare. Sibiu 1946
Mușlea C. Candid: Biserica Sf. Nicolae din Șcheii-Brașovului, vol I (1292-1742) Brașov 1943
Netea Vasile: Pentru Transilvania. 2 vol. București (1946)
Popa-Nemoiu Marin Preot: Tatăl nostru. Craiova (1946)
Petranu Coriolan Dr. Prof. univ.: Arta românească din Transilvania. Sibiu 1943
— Ars Transsilvaniae. Etudes d'Histoire de l'Art transylvain. Sibiu 1944
Rezuș Petru Dr. Prof.: Introducere în Teologia dogmatică. Caransebeș 1946
Stan Liviu Dr.: Sfinții români. Sibiu 1945
Stăniloae D. Dr.: Filocalia. Vol. I (traducere)
Sârbu Corneliu Dr. Preot: Misionarismul laic în lupta antisectară. Sibiu 1945
— Originea și răspândirea sectarismului. Cauzele apariției și expansiunii mișcării sectare. Sibiu 1945
Sterpu N. Gh. Prof.: Contribuțiuni la Metodologia misiunilor ortodoxe. București 1945
Tuță M. Nica Dr. Diacon: Sfântul Antimis. București 1943.
Vasilescu Emilian: Valoarea argumentelor raționale pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu. Sibiu 1945
Vlad Sofron Dr. Prot.: Un păstor model: Sf. Apostol Pavel. Timișoara 1946

(Tipărit în 17 Decemvrie 1946)

Lei 10.000.—